

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Кафедра загальної, вікової та педагогічної психології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи
О.Б. Жильцов
2016 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Загальна психологія

(шифр і назва навчальної дисципліни)

галузь знань	<u>05 Соціальні та поведінкові науки</u> (шифр і назва галузі знань)
спеціальність	<u>053 Психологія. Психологія</u> (шифр і назва спеціальності)
інститут, факультет, відділення	<u>Інститут людини</u> (назва інституту, факультету, відділення)

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА Ідентифікаційний код 02130554	
Начальник відділу моніторингу якості освіти	
Програма №	<u>3226</u>
(підпис)	<u>Мол</u> (прізвище, ініціали)
«	» 20 <u>16</u> р.

2016 – 2017 навчальний рік

Робоча програма Загальна психологія для студентів
(назва навчальної дисципліни)
галузі знань 05 Психологія, спеціальності (спеціалізації) 053 Психологія (психологія).

Розробники: Сорокіна Олена Анатоліївна, кандидат психологічних наук,
доцент кафедри загальної, вікової та педагогічної психології,

Подшивайлова Лідія Іванівна, кандидат психологічних наук, доцент
кафедри загальної, вікової та педагогічної психології,

Васильєв Олексій Олександрович, старший викладач кафедри загальної,
вікової та педагогічної психології

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри загальної, вікової та педагогічної психології

Протокол від “30” серпня 2016 року № 1

Завідувач кафедри загальної, вікової та педагогічної психології

(підпис)

(Сергеєнкова О.П.)
прізвище та ініціали)

Розподіл годин звірено з робочим планом. Структура типова.

Заступник директора з науково-методичної
та навчальної роботи Інституту людини

Н.А. Клішевич

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.

Структура програми навчальної дисципліни

1. Опис предмета навчальної дисципліни
2. Модулі 1, 2, 3
 - 2.1. Тематичний план модулів 1, 2, 3
 - 2.2. Програма модулів 1,2,3
 - 2.3. Навчально-методична карта модулів 1, 2, 3.
 - 2.4. Плани семінарських занять модулів 1, 2, 3.
3. Модуль 4
 - 3.1. Тематичний план модуля 4
 - 3.2. Програма модуля 4.
 - 3.3. Навчально-методична карта модуля 4.
 - 3.4. Плани семінарських, практичних занять модуль 4.
4. Модуль 5.
 - 4.1. Тематичний план модуль 5
 - 4.2. Програма модуля 5.
 - 4.3. Навчально-методична карта модуля 5.
 - 4.4. Плани семінарських, практичних занять модуль 5.
5. Модуль 6.
 - 5.1. Тематичний план модуля 6
 - 5.2. Програма модуля 6
 - 5.3. Навчально-методична карта модуля 6.
 - 5.4. Плани семінарських, практичних занять модуля 6.
6. Модулі 7,8.
 - 6.1. Тематичний план модулів 7, 8
 - 6.2 Програма модулів 7, 8
 - 6.3. Навчально-методична карта модулів 7, 8
 - 6.4. Плани семінарських, практичних занять модулів 7, 8.
7. Самостійна робота студентів
8. Система проміжного та підсумкового контролю.
9. Методи навчання
10. Методичне забезпечення курсу
11. Питання до екзамену
12. Рекомендована література

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робоча навчальна програма з дисципліни «Загальна психологія» є нормативним документом Київського університету імені Бориса Грінченка, який розроблено кафедрою загальної, вікової та педагогічної психології на основі освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня відповідно до навчального плану напряму підготовки «Психологія» денної форми навчання.

Робочу навчальну програму укладено згідно з вимогами Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи організації навчання. Програма визначає обсяги знань, які повинен опанувати студент першого (бакалаврського) рівня, алгоритм вивчення навчального матеріалу дисципліни «Загальна психологія», необхідне методичне забезпечення, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень студентів. «Загальна психологія» є базовою складовою частиною дисциплін психологічного циклу нормативного блоку. Її вивчення передбачає розв'язання низки *завдань фундаментальної професійної підготовки фахівців вищої кваліфікації*, зокрема: опанування системою знань про закономірності процесу функціонування психіки.

Мета курсу – забезпечення майбутніх психологів знаннями з загальної психології на основі теоретичних знань, озброїти вміннями і навиками визначення психологічного контексту в умовах практичної діяльності.

Завдання курсу:

- формування уявлення про психічну активність, як засіб відображення та перетворення навколишнього світу; аналіз закономірностей функціонування психіки;
- розширення світоглядного і професійного горизонту в результаті ознайомлення з розвитком психології як науки;
- ознайомлення з структурними компонентами психіки та їх взаємозв'язком;
- набуття студентами навичок пояснення і використання в практичній діяльності особливостей перебігу психічних процесів, функціонування психічних станів та прояву психічних властивостей.
- формування студентами навичок свідомого самоконтролю та саморегуляції власних психічних станів та поведінки;

У процесі вивчення курсу важливо зосередити увагу на *засвоєнні знань* із таких питань: поняття про психологічні знання і методи психології, психологія як наука та етапи і особливості її розвитку, структура психічних явищ та їх взаємозв'язок, аналіз прояву психічних явищ та їх психологічний зміст.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні *знати* :

- основні категорії, поняття загальної психології;
- історичні передумови, перспективи розвитку психології;
- головні теоретичні напрями сучасної психології
- теоретично обґрунтовані методи дослідження психічних процесів та особистості.

вміти:

- дотримуватися певного методологічного підходу до психологічного дослідження та аналізу психічних процесів та особистості клієнта;
- орієнтуватися у різноманітних теоріях, критично аналізувати різні підходи до основних психологічних категорій, враховувати отримані знання в практичній діяльності;
- визначати основні властивості особистості, психологічні механізми детермінації її поведінки;
- враховувати індивідуальність, неповторність, внутрішній потенціал самотворення особистості

В процесі вивчення дисципліни «Загальна психологія» мають бути сформовані наступні фахові компетентності:

Організаційна

➤ Здатність планувати та організувати учбову діяльність задля послідовного та своєчасного опанування навчальним матеріалом.

Академічна

➤ Загальні знання базових психологічних галузей і концепцій, фізіологічного підґрунтя психічної діяльності людини;

➤ Засвоєння, розуміння та грамотне оперування системою психологічних значень, професійного тезаурусу;

➤ Оволодінні психологічним інструментарієм щодо дослідження та інтерпретації пізнавальних та регуляційних процесів людини, проявів її індивідуально-психологічних властивостей не тільки в семантичному, а й процедурному аспекті.

➤ Поступове формування культури психологічного мислення,

Діагностико-консультативна

➤ Формування професійної спостережливості;

➤ Здатність інтерпретації психологічних явищ навколишньої дійсності в системі наукових понять та категорій

Рефлексивна

➤ Здатність до аналізу власних особливостей психічної діяльності (пізнавальної та емоційної сфер, особистісних властивостей, поведінки, Я-концепції та ін.) для подальшої професійної діяльності та формулювання шляхів її вдосконалення

Дана навчальна дисципліна вивчається протягом 5-х семестрів. Кількість годин, відведених навчальним планом на вивчення дисципліни, становить **870 год.**, із них **160 год.** – лекції, **154 год.** – семінарські заняття, **78 год.** – практичні заняття, **393 год.** – самостійна робота, із них **30 год.** – підготовка до екзамену. Вивчення студентами першого (бакалаврського) рівня навчальної дисципліни "Загальна психологія" у другому, третьому та четвертому семестрах завершується складанням заліку, комплексним екзаменом у 5-му семестрі

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Курс:	Напря́м, спеціальність, освітньо-професійна програма	Характеристика навчальної дисципліни
<p>Кількість кредитів, відповідних ECTS: <i>29 кредитів</i></p> <p>Змістові модулі: <i>8 модулів</i></p> <p>Загальний обсяг дисципліни (години): <i>870 годин</i></p> <p>Тижневих годин: <i>4(5) години</i></p>	<p>Галузь знань <i>0301 " Соціально-політичні науки "</i></p> <p>Шифр та назва напряму <i>6.030102 Психологія</i></p> <p>Перший (бакалаврський) рівень</p>	<p>Нормативна</p> <p>Рік підготовки: <i>1-I-III.</i></p> <p>Семестр: <i>1-5</i></p> <p>Аудиторні заняття: <i>392 години, з них:</i> Лекції (теоретична підготовка): <i>160 годин</i> Семінарські заняття: <i>154 годин</i> Практичні заняття: <i>78 годин</i></p> <p>Самостійна робота: <i>392 години</i></p> <p>Самостійна робота з підготовки до екзамену – <i>30 год.</i></p> <p>Модульний контроль: <i>56 годин</i></p> <p>Вид контролю: <i>3 заліки (2-й , 3-й, 4-й семестри), комплексний екзамен (5-й семестр)</i></p>

2. МОДУЛІ 1, 2, 3.

2.1. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН МОДУЛІВ 1,2,3

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин						
		Разом	Аудиторних	Лекції	Практичні	Семінарські	Самостійна робота	Проміжний контроль
Змістовий модуль 1. Психіка як предмет психології								
1-2	Психологія як наука. Проблема предмету психології у різних напрямках	12	6	4		2	6	
3	Структура сучасної психології	6	4	2		2	2	
4	Основні методи психологічного дослідження	14	6	2		4	6	2
5	Поняття про психіку. Функції психіки	10	4	2		2	6	
6	Проблема співвідношення психічного і фізіологічного	8	4	2		2	4	
7	Класифікація психічних явищ	10	4	2		2	4	2
Разом:		60	28	14		14	28	4
Змістовий модуль 2. Філогенез психіки								
8	Предмет, завдання і методи зоопсихології та порівняльної психології.	10	4	2		2	6	
9-10	Еволюція психіки тварин.	12	8	4		4	4	
11	Основні форми поведінки тварин.	14	4	2		2	8	2
12-13	Соціобіологія. Психологія групової поведінки тварин та функціонування тваринних спільнот.	12	8	4		4	4	
14	Біологічні передумови антропогенезу.	12	4	2		2	6	2
Разом		60	28	14		14	28	4
Змістовий модуль 3. Психологія свідомості та самосвідомості								
15-16	Походження і розвиток свідомості людини	14	6	4		2	8	
17	Структура свідомості. Рівні свідомості	12	4	2		2	6	2
18	Самосвідомість. Структура самосвідомості.	8	4	2		2	4	
19-20	Категорія Я-концепції та її складові	12	6	4		2	6	
21-22	Неусвідомлювані психічні процеси.	14	8	4		4	4	2
Разом:		60	28	16		12	28	4

2.2. ПРОГРАМА МОДУЛІВ 1, 2, 3

Змістовий модуль 1. Психіка як предмет психології.

Лекція 1-2. Психологія як наука. Проблема предмету психології

Методологічні основи вивчення людини. Загальні принципи пізнання світу. Життєві і наукові психологічні знання. Поняття методології, методу, методики. Методологічні принципи психології.

Основні зарубіжні психологічні концепції ХХ століття. Тенденції розвитку сучасної психології. Напрямки психології: предмет дослідження, парадигма, метод, практика: фрейдизм, гештальтизм, біхевіоризм, гуманістична психологія, психологія свідомості

Основні поняття теми: психологія, наукова психологія, методологія, метод, детермінізм, принцип розвитку, принцип єдності психіки і діяльності, психологія свідомості, біхевіоризм, психоаналіз, гештальтпсихологія, гуманістична психологія, когнітивна психологія

Семинар №1 Предмет психології, її задачі та проблеми.

Лекція 3. Структура сучасної психології.

Основні етапи розвитку психологічної науки. Психологія як наука про душу. Психологія як наука про свідомість. Психологія як наука про поведінку. Сучасний етап розвитку психології. Основні галузі психології. Фундаментальні і прикладні галузі психології. Загальна психологія, її предмет і задачі. Становлення і формування основних галузей психології.

Основні поняття теми: фундаментальні галузі психології, прикладні галузі психології

Семинар №2. Галузі психології: їх предмет та задачі.

Лекція 4. Основні методи психологічного дослідження

Загальне уявлення про методи наукового дослідження. Дослідницькі методи в психології та методи активного психологічного впливу. Класифікація методів психології. Підхід Б.Г.Ананьєва. Основні групи психологічних методів: об'єктивні і суб'єктивні. Основні суб'єктивні методи психології: спостереження, включене спостереження, самоспостереження, інтроспекція. Експеримент як основний метод сучасної психології. Види експерименту. Поняття про залежну та незалежну змінні. Експериментальна гіпотеза. Психодіагностичний метод

Основні поняття теми: спостереження, експеримент, залежна змінна, незалежна змінна, гіпотеза.

Семинар №3-4. Методи психології

Лекція 5. Поняття про психіку.

Основні підходи до розуміння психіки. Матеріалістичне та ідеалістичне розуміння природи психіки. Антропсихізм. Панпсихізм. Біопсихізм. Нейропсихізм. Критерії зародження психіки у живих організмів. Поняття про психіку. Психіка як властивість високоорганізованої живої матерії. Сигнальність як фундаментальна властивість психіки. Природа і механізми психічних явищ. Функції психіки.

Основні поняття теми: психіка, активність, адаптація, сигнальність

Семинар №5. Поняття про психіку, її механізми та властивості

Лекція 6. Проблема співвідношення психічного та фізіологічного

Виникнення нервової системи та її роль у подальшому розвитку психіки. Поведінка як процес пристосування до умов зовнішнього середовища. Проблема співвідношення психічного та фізіологічного. Психофізична проблема (Р.Декарт). Мозок та психіка. Співвідношення психічних явищ і роботи мозку. Теорія умовно-рефлекторного вчення І.П.Павлова. Основні функціональні блоки мозку, їхній зв'язок із психічними процесами і роль у керуванні поведінкою у теорії О.Р.Лурії. Специфічні людські інтегративні поля мозку (Вернике, Брока).

Основні поняття теми: нервова система, психічне, фізіологічне, епіфеномен, антропогенез, психогенез, рефлекс, міжпівкульна асиметрія мозку

Семинар 6. Мозок і психіка

Лекція 7. Класифікація психічних явищ.

Психологія як наука про психіку і психічні явища. Класифікація психічних явищ: психічні процеси, психічні стани, психічні властивості. Психічні процеси: пізнавальні, емоційні, вольові. Психічні стани як характеристика загального стану психіки. Основні характеристики психічних станів: тривалість, спрямованість, стійкість, інтенсивність. Психічні властивості особистості: спрямованість, темперамент, здібності, характер.

Основні поняття теми: психологія, наукова психологія, психічні явища, психічні процеси, психічні стани, психічні властивості.

Семинар 7. Класифікація психічних процесів

Змістовий модуль 2. Філогенез психіки

Лекція 8. Предмет, завдання і методи зоопсихології та порівняльної психології.

Зоопсихологія та порівняльна психологія як окремі галузі психологічної науки. Методологія та методи зоопсихології та порівняльної психології. Теоретичні і практичні завдання зоопсихології та порівняльної психології. Зв'язок зоопсихології та порівняльної психології з іншими науками. Історія розвитку зоопсихології та порівняльної психології. Актуальні проблеми та напрями досліджень сучасної зоопсихології та порівняльної психології.

Основні поняття теми: зоопсихологія, порівняльна психологія, антропологія, етологія, онтогенез, філогенез.

Семинар 8. Методологічні засади зоопсихології та порівняльної психології.

Лекція 9-10. Еволюція психіки тварин (4 години).

Відмінність психіки від інших явищ, які існують у світі. Матеріалістичне та ідеалістичне розуміння сутності і походження психіки. Психіка як результат еволюції матерії. Нервова система, її виникнення, вдосконалення та роль у розвитку психіки. Тенденції та етапи еволюції психічного на Землі. Ідеалістичне розуміння розвитку психічного у світі (гіпотеза П. Тейяра де Шардена). Стадії та рівні розвитку психічного відображення. Стадія елементарної сенсорної чутливості. Стадія перцептивної психіки. Стадія інтелекту.

Основні поняття теми: відображення, таксиси, тропізми, подразливість, чутливість, сенсорна психіка, перцептивна психіка, орієнтувальний рефлекс, орієнтувально-дослідницька діяльність, інсайт

Семінар 9. Джерела психіки живих істот

Семінар 10. Становлення нижчих форм поведінки тварин

Лекція 11. Основні форми поведінки тварин.

Класифікація та структура поведінки і психічних процесів у тварин. Психологічні механізми інстинктивної поведінки тварин. Научіння у структурі поведінки тварин. Інтелектуальна поведінка та елементарні форми розумової діяльності у тваринному світі. Організація та перебіг психічних процесів у тварин. Видова специфіка тваринної поведінки.

Основні поняття теми: поведінка, біологічно доцільні реакції, інстинкт, научіння, імпринтинг, умовний рефлекс, наслідування, екстраполяційний рефлекс, домінування, територіальність.

Семінар 11. Індивідуальна поведінка та психічні процеси у тварин

Лекція 12-13. Соціобіологія. Психологія групової поведінки тварин та функціонування тваринних спільнот (4 години).

Різновиди групової поведінки тварин та їх видова специфіка. Особливості комунікації у тваринному світі. Організація життя тваринних спільнот. Лідерство та управління у тваринному світі. Психологічні аспекти міжвидових відносин. Особливості взаємовідносин тварин з людиною.

Основні поняття: соціобіологія, групова поведінка, тваринна спільнота, лідерство, комунікація, біологічні потреби, пристосування.

Семінар 12. Особливості групової поведінки тварин

Семінар 13. Особливості комунікації в тваринному світі

Лекція 14. Біологічні передумови антропогенезу.

Порівняльний аналіз поведінки і психічних процесів у людини і тварин. Розвиток вищих психічних функцій у людини. Основні джерела і умови розвитку вищих психічних функцій. Роль знакових систем, предметів матеріальної та духовної культури у розвитку вищих психічних функцій. Мова та її вплив на формування пізнавальних процесів. Спілкування та діяльність як фактори розвитку вищих психічних функцій. Мотивація та емоції у людини і тварин. Біосоціальна природа психіки та поведінки людини.

Основні поняття теми: антропогенез, соціогенез, знакові системи, матеріальна та духовна культура, мова, мовлення, спілкування, діяльність, мотивація.

Семінар 14. Психологія тварин та людини: схожість та відмінність

Змістовий модуль 3. Психологія свідомості та самосвідомості

Лекція 15-16. Походження і розвиток свідомості людини.

Поняття про свідомість. Свідомість як вищий рівень психічного відображення і вищий рівень саморегуляції. Взаємозв'язок розвитку мозку і свідомості людини. Роль праці у формуванні і розвитку свідомості людини. Протиборство “біологічного” і “ідеального” підходів до рішення проблеми походження свідомості людини. Поняття про вищі психічні функції в концепції Л.С.Виготського.

Основні поняття теми: свідомість, Я-концепція, вищі психічні функції, інтеріоризація.

Семінар №15. Проблема походження свідомості людини

Лекція 17. Структура та рівні свідомості людини.

Свідомість як рівень психічного відображення. Свідомість як продукт суспільно-історичного розвитку людства. Функції і властивості свідомості. Форми свідомості за К.К. Платоновим. Структура свідомості за А.В. Петровським. Якісні характеристики рівней свідомості за А.В.Генzenом.

Основні поняття теми: відображувальна, регулятивно-оціночна, рефлексивна, творча функції свідомості

Семінар 16. Поняття свідомості: функції, форми, структура

Лекція 18. Самосвідомість. Структура самосвідомості.

Психологічні підходи до визначення самосвідомості. Критерії самосвідомості. Етапи розвитку самосвідомості. Глобальна Я-концепція. Рівні самосвідомості за В.В. Століним.

Основні поняття теми: самосвідомість, Я-концепція

Семінар №17. Поняття самосвідомості. Структура та етапи розвитку самосвідомості

Лекція 19-20. Категорія Я-концепції та її складові.

«Я» як наукова проблема психології. Поняття про самосвідомість та Я-концепцію особистості. Структурні компоненти Я-концепції. Я-концепція в структурі повноцінної функціональної особистості. Самооцінка особистості та її види. Адаптація людини в соціумі. Механізми психологічного захисту.

Основні поняття теми: когнітивний компонент, емоційний компонент, поведінковий компонент самосвідомості, самооцінка

Семінар 18. Я-концепція людини

Лекція 21-22. Неусвідомлювані психічні процеси.

Неусвідомлювані механізми і дії. Загальна характеристика проблеми неусвідомлюваних психічних процесів. Класифікація неусвідомлюваних процесів. Концепція неусвідомлюваної установки Д.М.Узнадзе. Значущість вегетативних компонентів для психологічних досліджень. Неусвідомлювані спонуки свідомих дій. Дослідження неусвідомлюваних процесів З.Фрейдом. Теорія несвідомого. Механізми витиснення й опору. Значення теорії З.Фрейда для лікування невротичних симптомів. Надсвідомі процеси. Співвідношення свідомих і надсвідомих процесів.

Основні поняття теми: несвідоме, неусвідомлювані дії, автоматизми, установки, фрейдівські феномени, надсвідомі процеси.

Семінар №19-20. Місце неусвідомлюваних психічних процесів у психології.

2.3. Навчально-методична карта модулів 1, 2, 3

для напрямку «Психологія» (перший (бакалаврський) рівень), I семестр

Разом: 180 год., лекції – 44 год., семінарські заняття – 40 год., самостійна робота – 84 год., поточний контроль – 12 год.

Модулі	Змістовий модуль 1. Психіка як предмет психології		Змістовий модуль 2. Філогенез психіки		Змістовий модуль 3. Психологія свідомості та самосвідомості	
Кількість балів за модуль	104*		104*		99*	
Теми лекцій	1-2. Психологія як наука. Проблема предмету психології (2 бали) 3. Структура сучасної психології психології (1 бал) 4. Основні методи психологічного дослідження (1 бал) 5. Поняття про психіку (1 бал) 6. Проблема співвідношення психічного та фізіологічного (1 бал) 7. Класифікація психічних явищ (1 бал)		8. Предмет, завдання і методи зоопсихології та порівняльні психології (1 бал) 9-10. Еволюція психіки тварин (2 бали) 11. Основні форми поведінки тварин (1 бал) 12-13. Соціобіологія. Психологія групової поведінки тварин та функціонування тваринних спільнот (2 бали) 14. Біологічні передумови антропогенезу (1 бал)		15-16. Походження і розвиток свідомості людини. (2 бали) 17. Структура та рівні свідомості. (1 бал) 18. Самосвідомість. Структура самосвідомості (1 бал) 19-20. Я-концепція та її складові (2 бали) 21-22. Неусвідомлювані психічні процеси. (2 бали)	
Теми семінарських занять	1 Предмет психології, її задачі та проблеми (6 балів) 2. Галузі психології: їх предмет та задачі (6 балів) 3-4. Методи психології (12 балів) 5. Поняття про психіку, її механізми та властивості. (6 балів) 6. Мозок і психіка (6 балів) 7. Класифікація психічних явищ (6 балів)		8. Методологічні засади зоопсихології (6 балів) 9. Джерела психіки живих істот (6 балів) 10. Становлення нижчих форм поведінки тварин (6 балів) 11. Індивідуальна поведінка та психічні процеси у тварин (6 балів) 12. Особливості групової поведінки тварин (6 балів) 13. Особливості комунікації в тваринному світі (6 балів) 14. Психологія тварин та людини: схожість та відмінність (6 балів)		15. Проблема походження свідомості людини (6 балів) 16. Поняття свідомості: функції, форми, структура (6 балів) 17. Структура самосвідомості. Етапи розвитку самосвідомості (6 балів) 18. Я-концепція людини (6 балів) 19-20. Місце неусвідомлюваних психічних процесів у психології. (12 балів)	
Самостійна робота	Самостійна робота 5 балів		Самостійна робота 5 балів		Самостійна робота 5 балів	
Види поточ. контролю	ПМК (25 балів)	ПМК (25 балів)	ПМК (25 балів)	ПМК (25 балів)	ПМК (25 балів)	ПМК (25 балів)

Примітка: *- Кількість балів буде враховано у II семестрі

2.4. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ МОДУЛІВ 1,2,3

Змістовий модуль 1. Психіка як предмет психології.

Семінар №1 Предмет психології, її задачі та проблеми

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Психологія як наука: відмінність побутової і наукової психології в задачах і методах дослідження.
2. Взаємозв'язок методології, методів і методик психологічного дослідження
3. Методологічні принципи психологічної науки
4. Психологія як природнича та гуманітарна наука.

Основна література: 2, 3, 6, 8; Додаткова література: 1, 25, 26, 68

Семінар №2. Галузі психології: їх предмет та задачі.

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Взаємозв'язок психології та інших наук.
2. Структура психологічної науки.
3. Фундаментальні галузі психології
4. Прикладні галузі психології

Основна література: 2, 3, 6, 8,10 Додаткова література: 24, 81

Семінар №3-4. Методи психології

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Загальні вимоги до організації психологічних досліджень.
2. Спостереження: види, правила організації і проведення, межі ефективності.
3. Опитування, бесіда, анкетування, інтерв'ю – як методи отримання суб'єктивізованої психологічної інформації.
4. Експеримент: види, правила організації і проведення, ефективність, доцільність застосування.
5. Тести: види, правила застосування, основні характеристики тестів.
6. Соціометрія як метод соціальної психології: суть, правила проведення, обробка і інтерпретація результатів.
7. Математичні і статистичні методи обробки психологічної інформації.

Основна література: 2, 3, 6, 8 Додаткова література: 2, 16, 17

Семінар №5. Поняття про психіку, її механізми та властивості.

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Психіка як властивість високоорганізованої матерії.
2. Функції психіки
3. Механізми психічного відображення

Основна література: 2, 3, 6, 8, 10

Додаткова література: 20, 60, 65, 95, 103

Семінар №6. Мозок і психіка.

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Основні проблеми дослідження психіки.
2. Основні підходи до визначення психіки (різні напрямки психології та інших наук про розуміння психіки)
3. Суть психофізіологічної проблеми
4. Психофізіологічна взаємодія і психофізіологічний паралелізм

Основна література: 2, 3, 6, 8

Додаткова література: 4, 22, 23, 85,

Семінар №7. Класифікація психічних явищ

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Сучасна класифікація психічних явищ
2. Психічні процеси: пізнавальні, емоційні, вольові.
3. Психічні стани як характеристика загального стану психіки.
4. Психічні властивості особистості: спрямованість, темперамент, здібності, характер.
5. Взаємозв'язок психічних процесів, станів та властивостей.

Основна література: 2, 3, 6, 8

Додаткова література: 39, 40, 84, 96

Модуль 2. Філогенез психіки

Семінар 8. Методологічні засади зоопсихології та порівняльної психології.

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Зоопсихологія як окрема галузь психологічної науки.
2. Предмет і завдання порівняльної психології.

3. Категоріальний апарат, методологія та методи зоопсихології та порівняльної психології.
4. Основні історичні етапи розвитку зоопсихології та порівняльної психології.
5. Актуальні проблеми та напрями досліджень сучасної зоопсихології та порівняльної психології.

Основна література: 1, 12, 13 Додаткова література: 19, 58, 73, 82, 108

Семінар 9. Джерела психіки живих істот.

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Критерії наявності психіки у живій природі.
2. Матеріалістичний та ідеалістичний підходи до вирішення питання про основні механізми розвитку психіки.
3. Ускладнення побудови нервової системи як передумови розвитку психіки.
4. Етапи та тенденції еволюції психічного на Землі.

Основна література: 1, 12, 13 Додаткова література: 19, 82, 108

Семінар 10. Становлення нижчих форм поведінки і психіки.

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Стадії та рівні розвитку психічного відображення у тварин за О. М. Леонтьєвим та К. Е. Фабрі.
2. Стадія елементарної сенсорної чутливості.
3. Стадія перцептивної психіки.
4. Стадія інтелекту.
5. Роль практичної діяльності, органів маніпулювання та рухової активності у розвитку психіки тварин.

Основна література: 1, 6, 12, 13 Додаткова література: 32, 35, 61, 72, 73,

Семінар 11. Індивідуальна поведінка та психічні процеси у тварин.

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Типи і форми поведінки організмів.
2. Сутність та різновиди інстинктивної поведінки.
3. Психологічні закономірності наочності у тварин.
4. Особливості елементарних форм інтелекту.
5. Перебіг психічних процесів у тваринному світі (відчуття та сприймання, пам'ять, емоції).

Основна література: 1, 12, 13 Додаткова література: 32, 35, 37, 61, 72, 73,

Семінар 12. Особливості групової поведінки тварин.

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Форми угруповань у тваринному світі (сім'ї, зграї, стада).
2. Домінування та територіальність як головні принципи поведінки тваринних спільнот.
3. Організація життя тваринних спільнот.
4. Лідерство та управління в тваринному світі.
5. Психологічні аспекти міжвидових відносин.

Основна література: 1, 12, 13 Додаткова література: 30, 32, 35, 61, 72, 73, 113

Семінар 13. Особливості комунікації в тваринному світі.

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Засоби комунікації у тваринному світі (запах, поза, дотик, крик, колір, танці та інші).
2. Здатність тварин до символізації.
3. Мова тварин та мова людини: спільне та відмінне.
4. Рівні узагальнення та абстрагування, доступні тваринам.
5. Особливості прояву агресії у тварин та людини.
6. Спілкування у тварин. Засвоєння вищими мавпами елементів мови.

Основна література: 1, 12, 13 Додаткова література: 30, 32, 35, 61, 72, 73, 113

Семінар 14. Психологія тварин та людини: схожість та відмінність.

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Основні джерела і умови розвитку вищих психічних функцій.
2. Пізнавальні процеси (відчуття, сприймання і пам'ять) у тварин та людини.
3. Інтелект людини і тварин.
4. Мотивація та емоції у людини і тварин.
5. Специфічно людські форми психіки

Основна література: 1, 12, 13 Додаткова література: 23, 33, 35, 69, 72, 88, 89, 118

Змістовий модуль 3. Психологія свідомості та самосвідомості

Семінар №15. Проблема походження свідомості

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Протиборство “біологічного” і “ідеального” підходів до рішення проблеми походження свідомості людини
2. Взаємозв'язок розвитку мозку і свідомості людини.

3. Роль праці у формуванні і розвитку свідомості людини.
4. Поняття про вищі психічні функції в концепції Л.С.Виготського.

Основна література: 2, 3, 6, 8, 10

Додаткова література: 1, 15, 18, 22, 83, 85

Семінар 16. Поняття свідомості: функції, форми, особливості

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Поняття про свідомість як вищий рівень психічного відображення.
2. Функції і властивості свідомості
3. Форми свідомості за К.К.Платоновим
4. Стани свідомості

Основна література: 2, 3, 6, 8, 10

Додаткова література: 87, 111

Семінар № 17. Самосвідомість

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Проблема виникнення самосвідомості.
2. Структура самосвідомості
3. Етапи розвитку самосвідомості.

Основна література: 2, 3, 6, 8, 10

Додаткова література: 1, 55, 74

Семінар 18. Психологія Я-концепції

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. «Я» як наукова проблема психології.
2. Поняття про самосвідомість та Я— концепцію особистості.
3. Структурні компоненти Я-концепції.
4. Самооцінка особистості та її види. Адаптація людини в соціумі.

Основна література: 2, 3, 6, 8, 10

Додаткова література: 95, 116

Семінар №19-20. Місце неусвідомлюваних психічних процесів у психології.

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Характеристика і класифікація неусвідомлюваних процесів.
2. Неусвідомлювані спонуки свідомих дій. Надсвідомі процеси
3. Значення досліджень З.Фрейда для психології і психіатрії.

Основна література: 6, 10

Додаткова література: 25, 115, 116

3. МОДУЛЬ 4.

3.1. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН МОДУЛЯ 4.

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин						
		Разом	Аудиторні	Лекції	Практичні	Семінарські	Самостійна робота	Проміжний контроль
Модуль 4. Когнітивна сфера людини								
23	Загальне поняття про відчуття. Основні властивості	10	4	2		2	6	
24	Види відчуттів.	14	8	2	2	4	4	2
25	Сприймання як психічний процес	12	4	2		2	8	
26	Основні властивості і види сприйняття	14	6	2	2	2	6	2
27	Складні види сприймання	10	4	2	2		6	
28	Поняття про увагу. Основні властивості уваги	14	8	2	4	2	4	2
29	Загальна характеристика пам'яті	10	2	2			8	
30	Основні процеси і механізми пам'яті	20	12	2	6	4	6	2
31	Природа і основні види мислення	12	4	2		2	8	
32	Основні форми мислення	12	6	2	2	2	6	
33	Основні види розумових операцій	12	6	2	2	2	6	
34	Поняття інтелекту.	18	8	2	2	4	8	2
35	Загальна характеристика мовлення	10	4	2		2	6	
36	Основні види мовлення	14	6	2	2	2	6	2
37	Загальна характеристика уяви	14	8	2	4	2	4	2
38-39	Порушення когнітивної сфери людини	14	8	4		4	6	
Разом		210	98	34	28	36	98	14

3.2. ПРОГРАМА МОДУЛЯ 4. «КОГНІТИВНА СФЕРА ЛЮДИНИ».

Лекція 23. Загальне поняття про відчуття.

Відчуття як чуттєве відображення окремих властивостей предметів. Фізіологічні механізми відчуття. Поняття про аналізатори. Рефлекторний характер аналізатора. Вчення про

відчуття. Основні властивості і характеристики відчуттів. Абсолютна чутливість і чутливість до розрізнення. Абсолютний і відносний поріги відчуттів. Основний психофізичний закон Вебера-Фехнера. Закон Стівенса.

Основні поняття теми: відчуття, аналізатор, нижній абсолютний поріг чутливості, верхній абсолютний поріг чутливості, поріг розрізнення, адаптація, закон Вебера-Фехнера,.

Семінар 21. Відчуття як психічний процес

Лекція 24. Види відчуттів

Види відчуттів. Загальне уявлення про класифікації відчуттів. Систематична класифікація відчуттів О.Р.Лурії. Інтероцептивні, пропріоцептивні і екстероцептивні відчуття. Контактні і дистантні відчуття. Генетична класифікація відчуттів: протопатичні і епікритичні відчуття. Поняття про модальність відчуттів. Класифікація відчуттів по модальності.

Характеристика основних видів відчуттів. Шкіряні відчуття. Смакові і нюхові відчуття. Слухові відчуття. Зорові відчуття. Пропріоцептивні відчуття. Поняття про дотик.

Семінар 22-23. Види відчуттів

Практичне заняття 1. Відчуття як початкова ланка пізнавальних процесів

Лекція 25. Сприймання як психічний процес

Загальна характеристика сприйняття. Поняття про сприйняття. Взаємозв'язок відчуття і сприйняття. Сприймання як цілісне відображення предметів. Теорії розпізнавання образів. Сприймання як складний перцептивний процес. Фізіологічні основи сприйняття. Фізіологічні механізми сприйняття. Рефлекторна основа сприйняття по І.П.Павлову.

Основні поняття теми: сприймання, перцептивний образ, динамічний стереотип.

Семінар №24. Сприймання: загальна характеристика

Лекція 26. Основні властивості і види сприймання

Основні властивості сприйняття: предметність, цілісність, константність, структурність, усвідомленість, апперцепція, активність. Явище апперцепції. Поняття про ілюзію сприйняття. Свідомість сприйняття. Основні класифікації сприйняття. Класифікація по модальності. Класифікація за формою існування матерії: простір, час, рух. Предмет і тло (фон) в сприйнятті. Співвідношення об'єкта і тла. Умови виділення предмета із тла. Легкість виділення предмета із тла.

Основні поняття теми: апперцепція, предметність, цілісність, константність, вибірковість, структурність.

Семінар №25. Види сприймання.

Лекція 27. Складні види сприймання.

Сприймання простору. Просторові властивості предметів: величина, форма предметів, положення в просторі. Фактори, що впливають на особливості сприйняття величини предмета. Особливості сприйняття форми предмета. Механізми бінокулярного зору. Поняття про конвергенцію і дивергенцію очей.

Сприймання руху і часу. Механізми сприйняття руху. Основні теорії сприйняття руху. Теорія В.Вундта. Фі-феномен М.Вертгеймера. Теорія сприйняття в гештальтпсихології. Механізми сприйняття часу. Поняття про часові відрізки. Фактори, що визначають особливості сприйняття часу.

Основні поняття теми: константність, гештальт, установка, ілюзія, галюцинація
Практичне заняття 2-3. Сприймання

Лекція 28. Поняття про увагу.

Поняття про увагу. Увага як психічний феномен. Основні характеристики уваги. Увага і свідомість. Фізіологічні механізми уваги й орієнтований рефлекс. Основні види уваги. Мимовільна увага і фактори, що її спонукають. Особливості довільної уваги. Соціальні фактори довільної уваги. Післядовільна увага. Характеристика властивостей уваги. Основні властивості уваги. Психофізичні характеристики стійкості уваги і її основні умови. Концентрація і розподіл уваги. Переключення і обсяг уваги. Відволікання і його фізіологічні основи. Удавана і справжня неуважність.

Основні поняття теми: увага, довільна увага, мимовільна увага, післядовільна увага, домінанта, обсяг уваги, розподіл уваги, зосередженість уваги, стійкість уваги, коливання уваги, переключення, концентрація уваги.

Семінар №26. Увага як форма організації психічної діяльності.
Практичне заняття 4-5. Увага (4 год.)

Лекція 29. Загальна характеристика пам'яті

Визначення і загальна характеристика пам'яті. Пам'ять як психічний процес. Теорії пам'яті. Поняття про асоціації. Асоціативна психологія Д.Юма, У.Джемса, Г.Спенсера. Проблема асоціацій у працях І.М.Сеченова і І.П.Павлова. Проблема пам'яті в гештальтпсихології. Проблеми пам'яті в дослідженнях представників біхевіоризму і психоаналізу. Проблема формування вищих форм пам'яті в дослідженнях П.Жане і Л.С.Виготського. **Основні види пам'яті.**

Основні поняття теми: пам'ять, процеси пам'яті, рухова пам'ять, емоційна пам'ять, образна пам'ять, словесно-логічна пам'ять, мимовільна пам'ять, довільна пам'ять, «ефект краю».

Лекція 30. Основні процеси і механізми пам'яті

Основні види запам'ятовування: довільне і мимовільне. Заучування. Поняття про мнемічну діяльність. Осмислене і механічне запам'ятовування. Відтворення як процес відновлення образу. Навмисне і ненавмисне відтворення. Пригадування. Впізнання і його відмінність від відтворення. Зв'язок процесів впізнавання і відтворення з мисленням і волею. Основні форми забування. «Рівні пам'яті». Закон забування Еббінгауза. Способи уповільнення процесів забування. Явище ремінісценції. Помилкове впізнання як форма забування.

Основні поняття теми: запам'ятовування, збереження, відтворення, забування, впізнання, згадування, пригадування, інтерференція, ремінісценція, закон забування Еббінгауза, закон Рібо, «ефект Зейгарник».

Семінар №27-28. Пам'ять: теорії і закономірності функціонування. (4 год)
Практичне заняття 6,7,8 Пам'ять (6 год.)

Лекція 31. Природа і основні види мислення

Проблема мислення в психології. Міждисциплінарний підхід до визначення мислення. Основні теорії мислення (гештальтпсихологія, біхевіоризм, асоціативна психологія,

психоаналіз, діяльнісна теорія мислення). Функції мислення (як встановлення зв'язків, як розуміння сутності, як узагальнення властивостей). Основні характеристики мислення. Взаємозв'язок мислення і мови. Класифікація мислення: теоретичне, практичне. Особливості основних типів мислення — понятійного, образного, наочно-образного, наочно-дійового.

Основні поняття теми: мислення, логічне мислення, інтуїтивне мислення, продуктивне мислення, наочно-дієве мислення, наочно-образне мислення, словесно-логічне мислення,

Семінар №29. Мислення: визначення, види

Лекція №32. Основні форми мислення

Психологія і формальна логіка. Взаємозв'язок форм мислення. Поняття. Загальні й одиничні поняття. Абстрактні й конкретні. Особливості засвоєння абстрактних понять. Конкретизація як процес уявлення одиничного. Співвідношення слова і поняття. Властивості понять: обсяг, зміст. Види понять : родові, видові. Категорія як поняття з найширшим обсягом. Судження. Співвідношення судження і речення. Види суджень: прості (одиничні, часткові, загальні) і складні. Істинні і хибні судження. Практика як критерій істинності судження. Усвідомлення і розуміння. Особливості розуміння. Умовивід як вища форма мислення. Суть індуктивного умовиводу. Умовивід за аналогією. Поняття дедукції. Помилки умовиводу.

Основні поняття теми: поняття, усвідомлення, судження, розуміння, умовивід, індукція, дедукція

Семінар №30. Форми мислення

Лекція № 33. Основні види розумових операцій.

Мисленнєві операції. Суть операції порівняння. Безпосереднє й опосередковане порівняння. Помилки порівняння.. Аналіз і синтез як основні операції мислення. Взаємозв'язок аналізу і синтезу з іншими розумовими операціями. Абстракція як процес відволікання. Узагальнення. Опосередкування. Етапи розумової дії. Етапи рішення розумових завдань. Складові продуктивності мислення: глибина мислення, самостійність, гнучкість, критичність, швидкість. Індивідуально-типологічні особливості мислення.

Основні поняття теми: аналіз, синтез, абстрагування, порівняння, узагальнення, абстракція.

Семінар №31. Види розумових операцій.

Лекція 34. Поняття інтелекту.

Теоретичні й експериментальні підходи до дослідження мислення. Поняття про інтелект. Інтелект і поведінка людини. Розробка проблеми інтелекту в гештальтпсихології. Вроджене і набуте в проблемі інтелекту. Проблема мислення в роботах вітчизняних вчених О.М.Леонтєва, П.Я.Гальперина та ін. Експериментальні дослідження А.Біне і Т.Симона. Тест Стенфорд-Біне. Тест Векслера. Критеріально-орієнтовані тести. Тести досягнень. Експериментальна концепція Дж.Гілфорда. Теорії інтелекту Г.Айзенка, Р.Кеттелла.

Основні поняття теми: глибина мислення, широта мислення, гнучкість мислення, критичність мислення, інтелект, проблемна ситуація, мислиннєві стратегії, інсайт

Семінар 32-33. Теорії інтелекту. 4 год.

Практична робота 9-11. Мислення

Лекція 35. Загальна характеристика мовлення.

Поняття мови і мовлення. Основні елементи мови (словниковий запас, граматики,

фонетика). Функції мовлення. Соціально-психологічна функція мовлення. Емоційно-виразна складова мовлення. Слово як одиниця мовлення. Семантична та фонематична характеристика слова. Властивості мовлення: змістовність, виразність, зрозумілість, дієвість. Фізіологічні основи мовлення. Біологічна передумова виникнення людського мовлення. Мовленнєві мозкові центри Брока і Вернике. Роль правої та лівої півкуль у відтворенні мовлення. Будова голосового апарату. Слово як подразник. Сприймання мовлення. Теоретичні проблеми виникнення мовлення. Співвідношення вроджених і сформованих структур мовлення. Теорія специфічних задатків Н Хомського. Когнітивна теорія Ж. П'яже. Теорія Л.С. Виготського. Проблема взаємовідношення мислення та мовлення.

Основні поняття теми: мова, мовлення, центри Брока, Вернике, афазія
Семінар №34. Загальна характеристика мовлення.

Лекція 36. Основні види мовлення.

Класифікація видів мовлення. Усне і письмове мовлення. Монологічне і діалогічне мовлення. Пасивне й активне мовлення. Кинетичне мовлення. Внутрішнє і зовнішнє мовлення. Афективне мовлення. Види письма: ідеографічне, піктографічне, складове, алфавітне. Розвиток мовлення в філогенезі: комплексне кинетичне мовлення, ручне кинетичне мовлення, звукове мовлення й полісемантизм, письмове мовлення. Розвиток мовлення у дитини. Основні етапи формування мовлення.

Основні поняття теми: усне і письмове, монологічне і діалогічне, пасивне й активне, кинетичне, внутрішнє і зовнішнє, афективне мовлення; ідеографічне, піктографічне, складове, алфавітне письмо.

Семінар №35. Основні види мовлення.

Практичне заняття 12. Мова і мовлення.

Лекція 37. Загальна характеристика уяви.

Загальна характеристика уяви і її роль у психічній діяльності. Механізми процесу уяви. Роль уяви в житті людини. Фізіологічні основи уяви. Зв'язок уяви з регуляцією органічних процесів і рухів. Види уяви. Класифікація уяви по ступеню усвідомленості: довільна і мимовільна уява. Відтворююча уява. Творча уява. Мрія. Просторова уява. Активна і пасивна уява. Індивідуальні особливості уяви і її розвиток. Основні типи уяви. Етапи розвитку уяви.

Основні поняття теми: уява, творча уява, відтворююча уява, аглютинація, гіперболізація, типізація, аналогія, алегоричні образи, мрія, фантазія, антиципація.

Семінар 36. Уява: поняття та механізми побудови образів

Практичне заняття 13-14. Уява. (4 год.)

Лекція 38-39. Порушення когнітивної сфери людини.

Причини когнітивних порушень. Розлади уваги. Патологія відчуттів. Кількісні та якісні порушення сприймання. Порушення мнестичної функції. Розлади когнітивної сфери: порушення операційного компоненту мислення, порушення динаміки мисленнєвих процесів, порушення особистісного компоненту мислення, порушення процесу саморегуляції пізнавальної діяльності

Основні поняття теми: гнозис, галюцинація, конфабуляція, амнезія, резонерство

Семінарське заняття 37-38. Порушення когнітивної сфери.(4 години)

3.3. Навчально-методична карта модуля 4 «Когнітивна сфера людини»

для напряму 6.030102«Психологія» (перший (бакалаврський) рівень), II семестр,

Разом: 210 год., лекції –34 год., семінарські заняття – 36 год., практичні заняття – 28 год., самостійна робота – 98 год., модульний контроль – 14 год.

Назва мод.	МОДУЛЬ 4 «Когнітивна сфера людини»						
Кільк. бал. модуль	459 балів						
Теми лекцій	23. Загальне поняття про відчуття (1 бал) 24. Види відчуттів. Основні властивості і характеристики відчуттів (1 бал). 25. Сприймання як психічний процес (1 бал). 26. Основні властивості і види сприйманні (1 бал) 27. Складні види сприймання (1 бал). 28. Увага як психічний феномен (1 бал). 29. Загальна характеристика пам'яті (1 бал). 30. Основні процеси і механізми пам'яті (1 бал).			31. Природа і основні види мислення (1 бал). 32. Основні форми мислення (1 бал). 33. Основні види розумових операцій (1 бал). 34. Інтелект. Теоретичні й експериментальні підходи до дослідження мислення (1 бал). 35. Загальна характеристика мовлення (1 бал). 36. Основні види мовлення (1 бал). 37. агальна характеристика уяви (1 бал). 38-39. Порушення когнітивної сфери людини (2 бали)			
Теми семінарських занять	21. Відчуття як психічний процес. (6 балів) 22-23. Види відчуттів (12 балів) 24. Сприймання: загальна характеристика (6 балів) 25. Види сприймання. (6 балів) 26. Увага як форма організації психічної діяльності. (6 балів) 27-28. Пам'ять: теорії і закономірності функціонування. (12 балів) 29. Мислення: визначення, види. (6 балів).			30. Форми мислення (6 балів) 31. Види розумових операцій (6 балів) 32-33. Теорії інтелекту (12 балів) 34. Загальна характеристика мовлення (6 балів) 35. Основні види мовлення (6 балів) 36. Уява: види та механізми побудови образів (6 балів) 37-38. Порушення когнітивної сфери (12 балів)			
Теми практичн. занять	1. Відчуття (11 балів) 2. Сприймання (11 балів)) 3. Сприймання (11 балів). 4. Увага (11 балів)		5. Увага (11 балів) 6. Память (11 балів) 7 Память (11 балів) 8 Память (11 балів)		9. Мислення (11 балів) 10. Мислення (11 балів) 11. Мислення (11 балів)		12. Мовлення (11 балів) 13. Уява (11 балів) 14. Уява (11 балів)
Сам. роб.	Сам. робота 5 балів						
Види пот. контролю	ПМК1 (25 балів)	ПМК2 (25 балів)	ПМК3 (25 балів)	ПМК4 (25 балів)	ПМК5 (25 балів)	ПМК6 (25 балів)	ПМК7 (25 балів)
Під.контр.	Залік						

Коефіцієнт з урахуванням балів за 1, 2, 3 модулі = 7, 66

3.4. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ МОДУЛЬ 4. «КОГНІТИВНА СФЕРА ЛЮДИНИ»

Семінар №21. Відчуття як психічний процес.

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Поняття про відчуття. Фізіологічна основа відчуттів. Будова аналізатору.
2. Класифікація відчуттів.
3. Характеристики і властивості відчуттів.
4. Поняття чутливості та способи її вимірювання.
5. Сенсорна адаптація та взаємодія відчуттів.

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11 Додаткова література: 24, 78, 84, 107, 121

Семінар 22-23. Види відчуттів (4 години)

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Класифікації відчуттів	5. Слухові відчуття.
2. Поняття про модальність відчуттів	6. Зорові відчуття.
3. Шкіряні відчуття.	7. Пропріоцептивні відчуття.
4. Смакові і нюхові відчуття.	8. Інтероцептивні відчуття

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11 Додаткова література: 24, 78, 84, 107, 121

Семінар 24. Сприймання: загальна характеристика

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Поняття про сприйняття.
2. Фізіологічні основи сприйняття.
3. Стадії формування психічного образу
4. Основні властивості сприйняття та їх характеристика.

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11 Додаткова література: 24, 78, 84, 107, 121

Семінар 25. Види сприймання

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Класифікації видів сприймання.

2. Аналіз процесу сприйняття: фактори що сприяють об'єктивному сприйманню інформації.

3. Механізм та особливості складних видів сприймання:

4. Ілюзії сприймання.

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11 Додаткова література: 24, 78, 84, 107, 121

Семінар №26. Увага як форма організації психічної діяльності.

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Поняття уваги. Її фізіологічна основа. Роль в житті людини.

2. Психологічні теорії уваги.

3. Основні види уваги та їх характеристика.

4. Властивості уваги: характеристика та способи дослідження.

5. Розвиток уваги в онтогенезі. Індивідуальні підходи до розвитку уважності.

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11 Додаткова література: 24, 95

Семінар №27-28. Пам'ять: теорії і закономірності функціонування.

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Поняття пам'яті. Її зв'язок з іншими психічними процесами.

2. Психологічні теорії пам'яті.

3. Види пам'яті: їх класифікація та особливості.

4. Процеси пам'яті та особливості їх перебігу: запам'ятовування; збереження; відтворення; забування.

5. Особливості розвитку пам'яті та її розлади.

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11 Додаткова література: 24, 36, 95

Семінар № 29. Мислення: визначення, види.

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Проблеми психології мислення

2. Поняття мислення. Фізіологічні основи розумової діяльності.

3. Основні види мислення.

4. Теоретичні підходи до вивчення мислення.

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11 Додаткова література: 13, 20, 53, 86

Семінар №30. Форми мислення.

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Міждисциплінарний підхід до вивчення мислення
2. Функції мислення
3. Основні форми мислення.
4. Взаємозв'язок форм мислення.

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11 Додаткова література: 24, 95**Семінар №31. Види розумових операцій.**

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Основні мисленнєві операції
2. Етапи рішення мисленнєвих задач.
3. Поняття проблемної ситуації
4. Якості мислення.

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11 Додаткова література: 24, 95**Семінар 32-33. Теорії інтелекту**

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Проблема дослідження інтелекту в психології	5. Теорія Кеттелла
2. Концепція Спірмена	6. Концепція Піаже
3. Концепція Гілфорда	7. Концепція Терстоуна
4. Концепція Айзенка	8. Сучасне розуміння інтелекту
	9. Проблема штучного інтелекту

Основна література: 5, 6, 10, Додаткова література: 20, 86, 119, 120**Семінар №34. Загальна характеристика мовлення.**

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Поняття про мовлення та його місце в психічній активності людини.
2. Міждисциплінарний підхід до вивчення мовлення
3. Функції мовлення
4. Фізіологічні основи мовлення

Основна література: 5, 6, 10, 11 Додаткова література: 13, 22, 24

Семінар №35. Основні види мовлення.

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Види мовлення та їх зв'язок.
2. Розвиток мовлення в філогенезі
3. Онтогенез мовлення
4. Порушення мовлення. Види афазій

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11 Додаткова література: 13, 22, 24

Семінар 36. Уява: поняття та механізми побудови образів.

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Поняття про уяву та її місце в психічній активності.
2. Види уяви
3. Механізми створення образів уявою
4. Індивідуальні особливості уяви та її розвиток

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11 Додаткова література: 24, 95

Семінар 37-38. Порушення когнітивної сфери

План

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Методи дослідження порушень когнітивної сфери
2. Порушення сенсорно-перцептивної сфери
3. Порушення Мнестичної сфери
4. Порушення мислення

Основна література: 2, 6, 10

Додаткова література: 95

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ ДО МОДУЛЯ 4. «Когнітивна сфера людини»**Практичне заняття 1. Відчуття як початкова ланка пізнавальних процесів (2 год.).**

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми:

Відчуття, класифікація відчуттів, модальність відчуттів, чутливість, пороги чутливості

II. Проведення дослідження: Дослідження різних видів чутливості:

1. Дослідження ролі тактильних відчуттів у пізнавальній діяльності.
2. Визначення порогу тактильної чутливості різних ділянок шкіри
3. Визначення нижнього абсолютного порогу слухової чутливості.
4. Дослідження нижнього абсолютного порогу зорової чутливості

III. Оформлення протоколу дослідження

IV. Оформлення практичної роботи

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11 Додаткова література: 84, 121

Практичне заняття №2-3. Сприймання (4 год.).

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми, психічні явища що досліджуються.

Сприймання, види сприймань, процес сприймання, ілюзії сприймання.

II. Проведення дослідження: **Дослідження особливостей сприймання:**

1. Дослідження пізнавального контролю під час сприймання
2. Визначення домінуючого типу сприймання за роботою провідних аналізаторів.
3. Дослідження зорових ілюзій та сприймання неоднозначних об'єктів.
4. Дослідження сприймання часу
5. Дослідження сприймання просторових відношень («компаси»)
6. Дослідження сприймань через дотикові та зорові відчуття (за Г.Фалькельтом)

III. Оформлення протоколу дослідження

IV. Оформлення практичної роботи

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11 Додаткова література: 84, 121

Практичне заняття №4-5. Увага (4 год.).

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми, психічні явища що досліджуються:

Увага., види уваги відповідно до вольових процесів, характеристики уваги: обсяг, вибірковість, концентрація, стійкість, коливання, розподіл, переключення

II. Проведення дослідження:

Дослідження особливостей уваги:

1. Дослідження обсягу уваги на образному та числовому матеріалі.
2. Дослідження рівня вибірковості уваги (за Мюнстербергом).
3. Дослідження стійкості уваги (коректурна проба)
4. Дослідження стійкості уваги і динаміки працездатності (таблиці Шульте).
5. Дослідження концентрації уваги.
6. Дослідження розподілу уваги

III. Оформлення протоколу дослідження

IV. Оформлення практичної роботи

Рекомендована література: Базові підручники (див список)

▪ **Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11 Додаткова література: 12, 84, 92**

Практичне заняття № 6-7-8. Пам'ять (6 год.).

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми, психічні явища що досліджуються.

Пам'ять, процеси пам'яті, види пам'яті (аналіз класифікацій), психологічний зміст мнемотехнічних прийомів.

II. Проведення дослідження:

Дослідження особливостей пам'яті:

1. Дослідження обсягу логічної і механічної слухової пам'яті.
2. Дослідження домінуючого типу слухової пам'яті
3. Дослідження обсягу короткочасної пам'яті.
4. Дослідження особливостей оперативної пам'яті.
5. Дослідження ефективності опосередкованого запам'ятовування (метод піктограм)
6. Дослідження ефективності різних видів пам'яті.

III. Оформлення протоколу дослідження

IV. Оформлення практичної роботи

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11 Додаткова література: 36, 84, 94

Практичне заняття № 9-10-11. Мислення (6 год.).

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми, психічні явища що досліджуються.

Мислення, види мислення, мисленеві операції, інтелект, «коефіцієнт інтелекту», структура інтелекту.

II. Проведення дослідження:

Дослідження особливостей мислення:

1. Дослідження здатності до узагальнення і абстрагування.
2. Дослідження здатності до виділення суттєвих ознак
3. Дослідження абстрактного мислення (закономірності числового ряду).
4. Дослідження оригінальності мислення.
5. Дослідження інтелектуальної лабільності.
6. Дослідження логічності мислення.
7. Дослідження структури інтелекту (за Р.Амтхауером)

III. Оформлення протоколу дослідження

IV. Оформлення практичної роботи

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11 Додаткова література: 70, 84, 93, 112

Практичне заняття №12. Мова і мовлення (2 год.).

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми, психічні явища що досліджуються.

Мова, мовлення, види мовлення, характеристики мовлення.

II. Проведення дослідження:

Дослідження особливостей мовленевої сфери особистості:

1. Дослідження ригідності мови.

2. Дослідження темпу усної мовленевої діяльності.
3. Дослідження еготизму мовлення.
4. Дослідження психологічних характеристик усного та письмового мовлення.

III. Оформлення протоколу дослідження

IV. Оформлення практичної роботи

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11 Додаткова література: 84, 93

Практичне заняття №13-14. Уява (4 год.).

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми, психічні явища що досліджуються.

Уява, види уяви, механізми уяви.

II. Проведення дослідження:

Дослідження особливостей уяви:

1. Дослідження продуктивності уяви.
2. Дослідження індивідуальних особливостей уяви на невербальному матеріалі.
3. Дослідження творчої уяви на вербальному матеріалі.
4. Визначення рівня розвитку уяви (вербальний тест на самооцінку)

III. Оформлення протоколу дослідження

IV. Оформлення практичної роботи

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11 Додаткова література: 20, 84, 122

4. МОДУЛЬ 5.

4.1. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН МОДУЛЯ 5. «ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВА СФЕРА ЛЮДИНИ»

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин						
		Разом	Аудиторні	Лекції	Практичні	Семінарські	Самостійна робота	Підсумковий контроль
40	Види емоцій і їх загальна характеристика.	14	6	2	2	2	8	
41-42	Фізіологічні основи і психологічні теорії емоцій.	16	10	4	2	4	4	2
43	Почуття як вища форма емоційного переживання	16	6	2	2	2	8	2
44-45	Поняття про адаптацію людини	14	6	4		2	6	2
46	Стрес як неспецифічна реакція організму. Теорія стресу Г.Сельє.	12	6	2	2	2	6	
47	Загальні та індивідуальні особливості прояву стресу	14	8	2	2	4	6	
48-49	Фази перебігу стресу. Механізми регуляції психічних станів	16	8	4	2	2	6	2
50	Воля. як психічний процес	12	4	2		2	8	
51	Структура вольової дії	10	4	2		2	6	
52	Вольові риси особистості та їх розвиток	14	8	2	2	4	4	2
53	Порушення емоційно-вольової сфери	12	4	2		2	8	
Разом		150	70	28	14	28	70	10

4.2. ПРОГРАМА МОДУЛЯ 5. «ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВА СФЕРА ЛЮДИНИ»

Лекція 40. Види емоцій і їх загальна характеристика

Основні функції емоцій. Чуттєвий тон відчуття. Співвідношення понять “емоції” і “почуття”. Форми існування емоцій. Основні характеристики емоцій. Основні види емоцій. Класифікація емоцій. Амбівалентність емоцій. Основні характеристики настроїв.

Основні поняття теми: емоції, амбівалентність, афект, настрої, стрес, сором, страх,

пристрасть, депресія, фрустрація, тривога,

Семінар 39. Емоції і їх роль в житті людини.

Лекція 41-42. Фізіологічні основи і психологічні теорії емоцій.

Проблема емоцій у XVIII-XIX ст. Концепції Й.Ф.Гербарта, В.Вундта. Концепція походження емоцій Ч.Дарвіна. Теорія емоцій Джемса–Ланге. Теорія емоцій У.Кеннона. Теорія когнітивного дисонансу Л.Фестингера. Інформаційна концепція емоцій П.В.Симонова. Фізіологічні основи емоцій. Роль другої сигнальної системи у формуванні емоцій.

Основні поняття теми: емоції, амбівалентність, афект, настрій, стрес, сором, страх, пристрасть, депресія, фрустрація, тривога,

Семінар №40-41. Психологічні теорії емоцій

Лекція 43. Почуття як вища форма емоційного переживання.

Поняття про почуття. Співвідношення понять «почуття» та «емоція». Почуття як стійке емоційне ставлення до значущого об'єкту. Характеристика емоційних ставлень. Класифікація почуттів. Характеристики різних почуттів. Симпатія і антипатія. Дружба. Закоханість. Любов. Кохання. Ворожість. Заздрість. Ревнощі. Задоволеність. Щастя. Гордість.

Основні поняття теми: почуття, стеничні почуття, астеничні почуття, інтелектуальні почуття, праксичні почуття, моральні почуття, естетичні почуття.

Семінар 42. Почуття як форма емоційного прояву

Практичне заняття 15,16,17. Емоції

Лекція 44-45. Поняття про адаптацію людини.

Поняття про адаптацію людини. Особливості взаємодії людини з навколишнім середовищем. Поняття гомеостазу. Роботи К.Бернара й У.Кеннона. Визначення адаптації. Рівні адаптації: фізіологічний, психічний, соціальний.

Загальне представлення про функціональний стан організму. Поняття психічного стану. Визначення психічного стану по Н.Д.Левитову. Класифікації психічних станів. Поняття “психофізіологічні стани” у концепції Є.П.Ільїна. Поняття про рівні функціонування фізіологічної системи. Особистісний принцип регуляції станів. Критерії оцінки функціонального стану.

Характеристика станів організму і психіки. Типові функціональні стани. Межові стани й адаптація. Механізми психічної адаптації по Ю.О.Александровському. Адаптаційний бар'єр. Фактори, що обумовлюють функціональний стан і стан психіки.

Основні поняття теми: гомеостаз, адаптація, психічний стан, психофізіологічний стан, адаптаційний бар'єр, монотонія, «емоційне вигорання»

Семінар №43. Адаптація і людини і психофізіологічний стан організму.

Лекція 46. Стрес як неспецифічна реакція організму.

Визначення поняття «стану» в фізіології та психології. Структура станів. Класифікація станів. Функції станів. Диференціювання стресу і інших станів. Поняття стресу та його особливості. Теорії емоцій (психоорганічні, когнітивні, мотиваційні, інформаційні теорії, теорія базових емоцій). Концепції стресу. Класична теорія стресу Г. Сельє. Поняття фізіологічного й психологічного стресу (Р. Лазарус).

Основні поняття теми: стрес, дистрес,
Семінар №44. Стрес як форма адаптації організму.
Практичне заняття 18. Визначення психофізіологічних станів організму

Лекція 47. Загальні та індивідуальні особливості прояву стресу

Загальні та індивідуальні прояви стресу. Поняття про стресостійкість. Основні характеристики самоконтролю. Самоконтроль в структурі стресостійкості. Емоційні компоненти стресостійкості. Поняття про емоційний інтелект та емоційну компетентність. Дослідження індивідуальної стійкості до стресу.

Основні поняття теми: стресостійкість, самоконтроль, емоційний інтелект, компетентність.

Семінар 45-46. Загальні та індивідуальні особливості прояву стресу.
Практичне заняття 19. Діагностика стресу.

Лекція 48-49. Фази перебігу стресу

Поняття загального адаптаційного синдрому, рівні адаптації. Стадії розвитку стресових реакцій по Г.Сельє. Динаміка переживання стресу. Подальший розвиток трьохфазної концепції стресу. Розвиток фази тривожності. Резистентність. Стадія виснаження. Періоди мобілізації адаптаційних резервів за Л. А. Кітаєвим-Смиком. Особливості професійного стресу. Особливості навчального стресу. Динаміка переживання навчального стресу.

Регуляція емоційних станів. Механізми регуляції психічних станів за Ф.Б.Березиним. Функції психологічного захисту і класифікація видів психологічного захисту. Роль фрустрації у формуванні стресових станів. Потреби і їх роль у розвитку стресу. Інтрапсихічний конфлікт.

Основні поняття теми: фаза, динаміка, тривожність, резистентність, виснаження, динаміка, переживання, динаміка переживання стресу.

Семінар 47. Фази перебігу стресу
Практичне заняття 20. Регуляція психічних станів

Лекція 50. Воля як психічний процес.

Загальна характеристика вольових дій. Воля як процес свідомого регулювання поведінки. Довільні і мимовільні рухи. Особливості довільних рухів і дій. Характеристики вольових дій. Зв'язок волі і почуттів. Ступені вольової регуляції.

Основні психологічні теорії волі. Проблема волі в роботах античних філософів. Проблема волі в часи Середньовіччя. Концепції “свободи волі” в епоху Відродження. Екзистенціалізм — “філософія існування”. Підхід І.П.Павлова до розгляду проблеми волі. Трактатування волі з позиції біхевіоризму. Концепція волі в роботах М.О.Бернштейна. Психоаналітичні концепції волі.

Основні поняття теми: воля, потяг, бажання, вольове зусилля.
Семінар 48. Поняття про волю і вольову поведінку

Лекція 51. Структура вольових дій.

Фізіологічні і мотиваційні аспекти вольових дій. Фізіологічні основи волі. Апраксія й абулія. Роль другої сигнальної системи у формуванні вольових дій. Основні і побічні мотиви вольових дій. Роль потреб, емоцій, інтересів і світогляду у формуванні вольових дій.

Структура вольових дій. Прості і складні вольові дії. Психологічна структура складного

вольового акту. Компоненти вольових дій. Роль потягів і бажань у формуванні мотивів і цілей діяльності. Зміст, цілі і характер вольової дії. Рішучість і процес прийняття рішення. Типи рішучості по Джемсу. Боротьба мотивів і виконання прийнятого рішення.

Основні поняття теми: апраксія, абулія, вольова дія, боротьба мотивів, прийняття рішення.

Семинар №49. Структура складної вольової дії

Лекція 52. Вольові риси особистості та їх розвиток

Функції волі: як вибір мотивів і цілей, як регуляція спонукань, як організація психічних процесів у систему, як мобілізація психічних і фізичних можливостей для подолання перешкод.

Вольові риси людини і їхній розвиток. Основні якості волі. Самоконтроль і самооцінка. Основні етапи і закономірності формування вольових дій у дитини. Роль свідомої дисципліни у формуванні волі. Вольові особливості особистості. Регулятивне значення емоцій і волі в само творенні особистості.

Основні поняття теми: витримка, цілеспрямованість, самостійність, наполегливість, сила волі, рішучість, дисциплінованість, ініціативність

Семинар №50-51. Вольові якості особистості.

Практичне заняття 21. Воля

Лекція 53. Порушення емоційно-вольової сфери

Патологічний афект. Патологічний страх. Критерії оцінювання патологічності страху. Неадекватність емоцій. Амбівалентність емоцій. Ангедонія. Порушення регуляції та саморегуляції діяльності. Порушення потягів. Порушення рухових дій

Основні поняття: гіпербулія, піпобулія, абулія, апраксія, фобії, ангедонія

Семинар 52. Порушення емоційно-вольової сфери людини.

4.3. Навчально-методична карта Модуля 5. «Емоційно-вольова сфера людини»

для напрямку 6.030102«Психологія» (перший (бакалаврський) рівень), III семестр

Разом: 150 год., лекції –28 год., семінарські заняття – 28 год., практичні заняття – 14 год., самостійна робота – 70 год., модульний контроль – 10 год.

Назва модуля	ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВА СФЕРА ОСОБИСТОСТІ				
Кільк. бал. модуль	305 балів				
Теми лекцій	40. Види емоцій і їх загальна характеристика. (1 бал) 41-42. Фізіологічні основи і психологічні теорії емоцій (2 бали). 43. Почуття як вища форма емоційного переживання (1 бал). 44-45. Поняття про адаптацію людини (2 бали). 46. Стрес як неспецифічна реакція організму (1 бал). 47. Загальні та індивідуальні особливості прояву стресу (1 бал)		48-49. Фази перебігу стресу (2 бали) 50. Воля як психічний процес (1 бал) 51. Структура вольової дії (1 бал) 52. Вольові риси особистості та їх розвиток (1 бал) 53. Порушення емоційно-вольової сфери (1 бал)		
Теми семінарських занять	39. Емоції і їх роль в житті людини. (6 балів) . 40-41. Психологічні теорії емоцій (12 балів) 42. Почуття як форма емоційного прояву (6 балів) 43. Адаптація і людини і психофізіологічний стан організму. (6 балів) 44 Стрес, як форма адаптації організму. (6 балів) 45-46. Загальні та індивідуальні особливості прояву стресу (12 балів)		47. Фази перебігу стресу (6 балів). 48. Поняття про волю і вольову поведінку. (6 балів) . 49. Структура складної вольової дії (6 балів) 50-51. Вольові якості особистості. (12 балів) 52. Порушення емоційно-вольової сфери людини (6 балів)		
Теми практичних занять	15. Емоційна сфера особистості: рівень емоційності (11 б.) 16. Провідні емоції особистості (11 б.) 17. Рівень і спрямованість емпатійних тенденцій (11 б.) 18. Психофізіологічні стани організму (11 б.)		19. Дослідження рівня стресу та стресостійкості (11 б.) 20. Регуляція психічних станів (11 б.) 21. Воля (11 б.)		
Сам. робота	Сам. робота 5 балів				
Види пот. контролю	ПМК 1 (25 балів)	ПМК2 (25 балів)	ПМК3 (25 балів)	ПМК4 (25 балів)	ПМК5 (25 балів)
Під.контрол	ЗАЛІК				

Коефіцієнт 3,05

4.4. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ДО МОДУЛЯ 5. «ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВА СФЕРА ЛЮДИНИ»

Семінар №39. Емоції і їх роль в житті людини.

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Емоції: загальна характеристика, основні види емоцій.
2. Фізіологічні і психологічні теорії емоцій.
3. Емоційні вияви.
4. Розвиток емоцій і їх роль в житті людини.

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11 Додаткова література: 24, 26, 29

Семінар 40-41. Психологічні теорії емоцій

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Концепції Й.Ф.Гербарта, В.Вундта.
2. Концепція походження емоцій Ч.Дарвіна.
3. Теорія емоцій Джемса–Ланге. Теорія емоцій У.Кеннона.
4. Теорія когнітивного дисонансу Л.Фестингера.
5. Інформаційна концепція емоцій П.В.Симонова
6. Концепція базових емоцій Ізарда
7. Класифікація емоцій Додонова

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11 Додаткова література: 34, 39, 48, 81

Семінар 42. Почуття як форма емоційного прояву

1. Співвідношення понять «емоція» та «почуття»
2. Класифікації почуттів
3. Етапи формування почуттів в онтогенезі

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11 Додаткова література: 39, 48

Семінар №43. Адаптація і людини і психофізіологічний стан організму.

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Поняття про адаптацію людини. Рівні адаптації.
2. Поняття гомеостаза.
3. Поняття психофізіологічного стану організму та критерії його оцінки..

4. Характеристика станів організму: стан нормальної фізіологічної активності, сон, фрустрація

Основна література: 6, 10,

Додаткова література: 10, 94

Семінар №44. Стрес як форма адаптації організму.

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Поняття емоційного стресу. Фази його перебігу.
2. Стесогенні фактори в діяльності.
3. Тривожність: суть, форми, вплив на життя людини.

Основна література: 6, 10

Додаткова література: 52, 104

Семінар 45-46. Загальні та індивідуальні особливості прояву стресу

План заняття

I. Теоретична частина: Понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Стресостійкість та її залежність від індивідуальних характеристик.
2. Концепції стресостійкості.
3. Роль самоконтролю і волі в стресостійкості.
4. Мотивація в стресостійкості.
5. Темпераментальні характеристики і їх роль в перебігу стресової реакції.
6. Характерологічні особливості та їх роль в подоланні стресу.

Основна література: 6, 10

Додаткова література: 52, 104

Семінар 47. Фази перебігу стресу.

План заняття

I. Теоретична частина. Понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Концепція розвитку стресу Г. Сельє.
2. Фаза тривожності та її характеристики.
3. Фаза резистентності. Призначення.
4. Фаза виснаження. Наслідки.
5. Новітні уявлення про перебіг стресової реакції.

Основна література: 6, 10

Додаткова література: 52, 104

Семінар №48. Поняття про волю і вольову поведінку.

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Воля як об'єкт вивчення психології.
2. Загальна характеристика вольових дій.

3. Психологічні концепції волі

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11; **Додаткова література:** 5, 24, 38, 41

Семінар 49. Структура складної вольової дії

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Класифікація вольових дій
2. Структура вольової дії
3. Роль мотивації у формуванні вольової дії
4. Боротьба мотивів як компонент вольової дії

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11; **Додаткова література:** 5, 24, 38, 41

Семінар №50-51. Вольові якості особистості.

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Вольові якості особистості.
2. Формування і розвиток вольових якостей.
3. Вікові особливості формування волі.

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11; **Додаткова література:** 5, 24, 38, 41

Семінар. 52. Порушення емоційно-вольової сфери людини

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Порушення емоційної сфери
2. Патологія волі
3. Напрямки корекції порушень емоційно-вольової сфери

Основна література: 6, 10

Додаткова література: 94, 106

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ ДО МОДУЛЯ 5.

Практичне заняття №15-16-17. Емоції (6 год.).

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми, психічні явища що досліджуються.

Емоції, базові емоції (за К.Ізардом), види емоцій за Б.Додоновим (інтерес, радість, печаль, злість (гнів), страх, відраза, презирство, здивування; тощо)

II. Проведення дослідження:

Дослідження особливостей емоційної сфери:

1. Визначення рівня емоційності.
2. Дослідження особливостей емоційності
3. Дослідження провідних емоцій (за Л.Рабіновичем)
4. Дослідження навичок розпізнавання емоцій
5. Визначення рівня оптимізму
6. Дослідження рівня емпатії (співчутливості) та її структури

III. Оформлення протоколу дослідження

IV. Оформлення практичної роботи

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11; Додаткова література: 48, 84

Практичне заняття №18. Визначення психофізіологічних станів організму (2 год.).

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми, психічні явища що досліджуються.

Психічні стани: класифікація і характеристика

II. Проведення дослідження:

Дослідження особливостей прояву психічних станів:

1. Діагностика психічних станів (за Г.Айзенком)
2. Дослідження загального психічного стану особистості (методика САН).
3. Визначення рівня нервово-психічного напруження (за Т.О. Немчиновим).
4. Дослідження фрустраційних реакцій (за С.Розенцвейгом)

III. Оформлення протоколу дослідження

IV. Оформлення практичної роботи

Основна література: 2, 6, 10; Додаткова література: 46, 76, 90, 96

Практичне заняття № 19. Діагностика стресу. (2 год.).

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми, психічні явища що досліджуються.

Тривожність (особистісна та ситуативна), стрес, дезадаптація, стресостійкість

II. Проведення дослідження: Дослідження особливостей психічних станів:

1. Діагностика стану стресу.
2. Діагностика стресостійкості.
3. Визначення рівня астенизації (ШАС).
4. Визначення особливостей тривожності.
5. Визначення рівня нервово-психічної стійкості («Прогноз»).

III. Оформлення протоколу дослідження

IV. Оформлення практичної роботи

Основна література: 2, 6; Додаткова література: 46, 76, 90

Практичне заняття №20. Регуляція психічних станів. (2 год.).

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми, психічні явища що досліджуються.

Релаксація, аутогенне тренування, сенсорна репродукція

II. Проведення дослідження:

Дослідження особливостей психічних станів:

1. Методика аутогенного тренування.
2. Методика позитивної м'язової релаксації (за Джекобсоном)
3. Методика «Сенсорна репродукція»

III. Оформлення протоколу дослідження

IV. Оформлення практичної роботи

Основна література: 2, 3, 4, 10;

Додаткова: 46, 76, 90

Практичне заняття №21. Воля (2 год.).

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми, психічні явища що досліджуються.

Воля, сила волі, вольові якості: рішучість, цілеспрямованість, наполегливість, сміливість, дисциплінованість, витримка, самостійність

II. Проведення дослідження:

Дослідження особливостей вольової сфери особистості:

1. Самооцінка сили волі.
2. Самооцінка організованості.
3. Дослідження рівня впертості.
4. Дослідження довільного самоконтролю в емоційній сфері, діяльності та поведінці.
5. Дослідження локусу суб'єктивного самоконтролю (за Є.Ф.Бажіним).

III. Оформлення протоколу дослідження

IV. Оформлення практичної роботи

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11; Додаткова: 41, 84

5. МОДУЛЬ 6.
5.1. ТЕМАТИЧНА КАРТА МОДУЛЯ 6.
«ІНДИВІДУАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ЛЮДИНИ»

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Кількість балів						
		Разом	Аудиторних	Лекції	Практичні	Семінарські	Самостійна робота	Підсумковий контроль
54	Темперамент як одна з базових психічних властивостей особистості.	10	4	2		2	6	
55	Психологічні характеристики темпераменту	18	10	2	6	2	6	2
56	Поняття індивідуального стилю діяльності.	12	4	2		2	8	
57	Поняття про характер. Властивості характеру	12	6	2	2	2	6	
58	Теоретичні й експериментальні підходи до дослідження характеру.	12	4	2		2	6	2
59	Ступінь прояву характеру. Поняття акцентуації і психопатії.	14	8	2	2	4	6	
60	Проблема формування характеру в онтогенезі	10	4	2		2	4	2
61-62	Загальна характеристика здібностей людини.	14	8	4	2	2	6	
63	Механізми формування здібностей. Умови прояву здібностей.	10	4	2		2	6	
64	Класифікація здібностей.	12	6	2	2	2	4	2
65-66	Рівні розвитку здібностей і індивідуальні відмінності.	12	6	4		2	6	
67	Психологічні особливості обдарованих дітей	14	6	2		4	6	2
Разом		150	70	28	14	28	70	10

5.2. ПРОГРАМА МОДУЛЯ 6. «ІНДИВІДУАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ЛЮДИНИ»

Лекція 54. Темперамент як одна з базових психічних властивостей особистості.

Поняття про темперамент. Темперамент як властивість особистості. Визначення темпераменту по Б.М.Теплову. Короткий огляд вчень про темперамент. Вчення про темперамент Гіппократа. Типологія Е.Кречмера. Концепція типів статури і темпераменту по У.Шелдону. Дослідження проблеми темпераменту в працях І.П.Павлова. Основні властивості темпераменту і їх вияв по Б.М.Теплову. Концепція темпераменту В.М.Русалова. Фізіологічні основи темпераменту. Властивості нервової системи як основа темпераменту.

Основні поняття теми: тип ВНД, активність, емоційність, темп реакції, темперамент, пластичність, сензитивність, екстраверсія, інтраверсія, лабільність, ригідність.

Семінар 53. Історія дослідження темпераменту

Лекція 55. Психологічні характеристики темпераменту

Основні критерії темпераменту. Принципи складання психологічних характеристик типів темпераменту. Основні форми прояву темпераменту та їх психологічні характеристики. Сила збудження і гальмування, врівноваженість і рухливість нервових процесів. Типи нервової системи по І.П.Павлову. Дослідження властивостей нервової системи, проведені Б.М.Тепловим і В.Д.Небиліциним.

Основні поняття теми: холеричний темперамент, сангвінічний темперамент, меланхолійний темперамент, флегматичний темперамент,

Семінар №54. Темперамент як нервово-психічна властивість особистості

Лекція 56. Індивідуальний стиль діяльності

Поняття індивідуального стилю діяльності. Роботи В.С. Мерліна та Є.О.Климова. Темперамент як фактор успішності професійної діяльності (спортивна, навчальна та ін.). Загальні ознаки індивідуального стилю діяльності. Професійна придатність. Співвідношення темпераменту і здібностей із індивідуальним стилем діяльності

Семінар 55. Індивідуальний стиль діяльності

Практичне заняття – 22, 23, 24. Темперамент (6 год.)

Лекція 57. Поняття про характер.

Характер як одна з базових психічних властивостей особистості. Визначення характеру. Різні підходи до визначення характеру. Особливості характеру як психічного феномена. Взаємозв'язок темпераменту і характеру. Характер як прижиттєве утворення. Властивості характеру. Загальні і локальні. Закономірності формування характеру. Поняття про риси характеру. Класифікація рис характеру. Вияв характеру через діяльність, ставлення до інших людей, інтереси, емоційність і волю. Мотиваційні й інструментальні риси особистості.

Основні поняття теми: характер, структура характеру, риси характеру.

Семінар 56. Характер як психічна властивість, що визначає особистість як суспільну істоту.

Лекція 58. Теоретичні й експериментальні підходи до дослідження характеру.

Типологія характеру як центральна проблема експериментальних досліджень і теоретичних пошуків. Різні напрямки “характерології”. Психоаналітична класифікація. Класифікація типів характеру за Е.Фроммом. Типологія характеру по К.Юнгу. Типи характеру за А.Адлером

Психіатричні класифікації характеру. Концепції К.Леонгарда й А.Є.Лічко.

Основні поняття теми: типи характеру, акцентуація, психопатія.

Семінар №57. Проблема типології характеру в психології

Практичне заняття – 25, 26. Характер (6 год.)

Лекція 59. Ступінь прояву характеру

Ступінь прояву характеру. Поняття акцентуації і психопатії. Критерії визначення психопатій. Типи акцентуацій характеру підлітків. Зв'язок акцентуацій та девіантні поведінки підлітків. Роль сім'ї у формуванні акцентуацій. Медичний підхід до формування психопатій. Напрямки корекційної роботи з акцентуантами та психопатами.

Основні поняття теми: види акцентуацій та психопатій

Семінар 58-59. Акцентуації характеру

Практичне заняття

Лекція 60. Проблема формування характеру

Формування характеру. Особливості формування характеру в дитячому віці. Сенситивний період для формування характеру. Роль стилю виховання у формуванні характеру. Трансформація характеру протягом життя. Самовиховання. Роль праці у формуванні характеру.

Основні поняття теми: самовиховання, демократичний стиль, авторитарний, авторитетний стиль виховання

Семінар 60. Проблема формування характеру в онтогенезі

Лекція 61-62. Загальна характеристика здібностей людини

Поняття про здібності. Основні проблеми дослідження здібностей. Різні підходи до визначення здібностей. Природа людських здібностей. Перші теорії здібностей. Френологія. Концепції здібностей Ф.Галлея і Ф.Гальтона. Близнюковий метод у дослідженні здібностей. Біосоціальна природа здібностей людини. Співвідношення вродженого і набутого у формуванні здібностей. Вплив факторів середовища на формування здібностей. Вплив родини та діяльність педагогів. Поняття задатків. Умови прояву здібностей.

Основні поняття теми: задатки, здібності, френологія

Семінар №61. Здібності: суть, природа.

Лекція 63. Механізми формування здібностей

Механізми формування здібностей. Визначення здібностей по Б.М.Теплову. Сензитивні періоди. Емоційна захопленість та самонавчання. Співвідношення здібностей і успішності навчання. Здібності і розвиток людини. Умови прояву здібностей. Розвиток здібностей. Основні етапи розвитку здібностей. Роль гри у формуванні здібностей.

Основні поняття теми: сензитивний період, самонавчання

Семінар 62. Психолого-педагогічні умови розвитку здібностей

Лекція 64. Класифікації здібностей

Класифікація здібностей. Характеристика загальних здібностей. Теоретичні і практичні здібності. Ознаки наявності здібностей до певного виду діяльності. Навчальні і творчі здібності. Проблема діагностики здібностей

Основні поняття теми: потенційні та актуальні здібності, загальні та спеціальні здібності

Семінар 63. Класифікації здібностей

Практичне заняття 27, 28. Здібності

Лекція 65-66. Рівні розвитку здібностей і індивідуальні відмінності.

Основна класифікація рівнів розвитку здібностей. Вроджені задатки і генотип. Визначення задатків. Розвиток задатків як соціально обумовлений процес. Потенційні й актуальні здібності. Співвідношення загальних і спеціальних здібностей. Обдарованість. Компенсація здібностей. Майстерність і талант. Геніальність.

Основні поняття теми: уміння, обдарованість, майстерність, талант, геніальність

Семінар 64. Індивідуальні відмінності прояву здібностей

Лекція 67. Психологічні особливості обдарованих дітей.

Визначення поняття «обдарована дитина». Ознаки і види обдарованості. Явна обдарованість. Прихована обдарованість. Проблема діагностики ранньої обдарованості. Нерівномірність розвитку обдарованої дитини. Стосунки обдарованої дитини з родиною, однолітками, дорослими. Психологічні проблеми обдарованої дитини.

Основні поняття теми: обдарована дитина.

Семінар 65-66. Психологічні особливості обдарованих дітей.

5.3. Навчально-методична карта Модуля 6. «Індивідуально-типологічні особливості людини»

для напряму 6.030102 «Психологія» (перший (бакалаврський) рівень), IV семестр

Разом: 150 год., лекції – 28 год., семінарські заняття – 28 год., практичні заняття – 14 год., самостійна робота – 70 год., модульний контроль – 10 год.

Назва модуля	МОДУЛЬ 6. ІНДИВІДУАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ЛЮДИНИ				
Кільк. бал. модуль	305 балів				
Теми лекцій	54. Темперамент як одна з базових психічних властивостей особистості (1 бал). 55. Психологічні характеристики темпераменту і особливості діяльності особистості (1 бал). 56. Поняття індивідуального стилю діяльності (1 бал). 57. Поняття про характер. Властивості характеру (1 бал). 58. Теоретичні та експериментальні підходи до дослідження характеру (1 бал). 59. Ступінь прояву характеру. Поняття акцентуації і психопатії (1 бал).		60. Проблема формування характеру в онтогенезі (1 бал). 61-62. Загальна характеристика здібностей людини (2 бали). 63. Механізми формування здібностей. Умови прояву здібностей (1 бал). 64. Класифікація здібностей (1 бал). 65. Рівні розвитку здібностей та індивідуальні відмінності (1 бал). 66. Психологічні особливості обдарованих дітей (1 бал).		
Теми семінарських занять	53. Історія дослідження темпераменту (6 балів) 54. Темперамент як нервово-психічна властивість особистості та історія його вивчення. (6 балів) 55. Індивідуальний стиль діяльності (6 балів) 56. Характер як психічна властивість, що визначає особистість як суспільну істоту. (6 балів) 57. Проблема типології характеру в психології (6 балів)		58-59. Акцентуації характеру (12 балів) 60. Проблеми формування характеру в онтогенезі (6 балів) 61. Здібності: суть, природа. (6 балів) 62. Психолого-педагогічні умови розвитку здібностей (6 балів) 63. Класифікації здібностей (6 балів) 64. Індивідуальні відмінності прояву здібностей 65-66. Психологічні особливості обдарованих дітей (12 балів)		
Теми практичних занять	22. Темперамент: динамічні характеристики нервової системи. (за І.Павловим та Я.Стреляу) (11 балів) 23. Темперамент: стійкість нервової системи та екстравертованість-інтровертованість (за Г.Айзенком та Б.Смирновим) (11 балів)		24. Темперамент: особливості структури (за В.Русаловим та А.Беловим) (11 балів) 25. Характер: Дослідження рис і структури характеру (11 балів) 26. Характер: дослідження акцентуацій характеру. (11 балів) 27. Здібності: дослідження загальних здібностей (11 балів) 28. Здібності: дослідження творчих здібностей. (11 балів)		
Сам. робота	Сам. робота 5 балів				
Види пот. кон.	ПМК 1	ПМК2	ПМК3	ПМК4	ПМК5
Під.контроль	ЗАЛК				

Коефіцієнт 3,05

**5.4. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ДЛЯ
МОДУЛЯ 6.
«ІНДИВІДУАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ЛЮДИНИ»**

Семінар 53. Історія дослідження темпераменту

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Вчення про темперамент Гіппократа.
2. Конституціональні типології (Е.Кречмер, Шелдон)
3. Дослідження проблеми темпераменту в працях І.П.Павлова.
4. Основні властивості темпераменту і їх вияв по Б.М.Теплову.
5. Концепція темпераменту В.М.Русалова.
6. Сучасне розуміння темпераменту.

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11 Додаткова література: 24, 25, 81

Семінар №54. Темперамент як нервово-психічна властивість особистості

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Поняття темпераменту як динамічної характеристики психіки індивіда.
2. Фізіологічні основи темпераменту.
3. Основні вчення про темперамент
4. Вплив темпераменту особистості на її діяльність.

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11 Додаткова література: 80, 100, 101, 109

Семінар 55. Індивідуальний стиль діяльності

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Поняття індивідуального стилю діяльності.
2. Роботи В.С. Мерліна та Є.О.Климова.
3. Загальні ознаки індивідуального стилю діяльності.
4. Професіограма. Професійна придатність.

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11 Додаткова література: 54, 79

Семінар №56. Характер як психічна властивість, що визначає особистість як суспільну істоту.

План заняття

- I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.
- II. Теоретична частина: зміст питання
 1. Поняття характеру.
 2. Історія вивчення характеру
 3. Класифікація рис характеру.

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11 Додаткова література: 25, 95, 99

Семінар 57. Проблема типології характеру в психології

План заняття

- I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.
- II. Теоретична частина: зміст питання
 1. Теоретичні підходи до визначення характеру (філософські, психоаналітичні, психологічні)
 2. Експериментальні підходи (медичний, психіатричний)

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11 Додаткова література: 59, 62, 63, 67

Семінар 58-59. Акцентуації характеру

План заняття

- I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.
- II. Теоретична частина: зміст питання
 1. Поняття акцентуації і психопатії.
 2. Критерії визначення психопатій.
 3. Типи акцентуацій характеру підлітків.
 4. Зв'язок акцентуацій та девіантної поведінки підлітків.

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11 Додаткова література: 63, 67

Семінар №60. Проблеми формування характеру в онтогенезі

План заняття

- I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.
- II. Теоретична частина: зміст питання
 1. Співвідношення понять темперамент та характер
 2. Властивості характеру.
 3. Вплив зовнішніх чинників на формування характеру
 4. Проблеми самовиховання характеру для сучасної молоді

Основна література: 2, 5, 6, 8, 10 Додаткова література: 57, 63, 67

Семінар №61. Здібності: суть, природа.

План заняття

- I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.
- II. Теоретична частина: зміст питання
 1. Загальна характеристика здібностей.
 2. Природа людських здібностей: генетична обумовленість і роль соціального середовища в їх розвитку і реалізації.
 3. Концепції здібностей

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11 Додаткова література: 1, 24, 25

Семінар 62. Психолого-педагогічні умови розвитку здібностей

План заняття

- I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.
- II. Теоретична частина: зміст питання
 1. Проблема діагностики здібностей
 2. Вікові особливості прояву здібностей
 3. Розвиток здібностей: організація профільного навчання; профорієнтація.
 4. Робота з батьками як складова супроводу обдарованих дітей

Основна література: 2, 4, 5, 6, 8, 10 Додаткова література: 28, 42

Семінар 63. Класифікації здібностей

План заняття

- I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.
- II. Теоретична частина: зміст питання
 1. Сучасні класифікації здібностей
 2. Характеристика загальних здібностей
 3. Характеристика спеціальних здібностей

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11 Додаткова література: 31, 81

Семінар 64. Індивідуальні відмінності прояву здібностей

Робота у групах. Кожна з груп заздалегідь обирає видатну постать української історії чи сучасності і презентує її життєвий шлях, акцентуючи увагу на формуванні та прояві унікальних здібностей цієї людини. Сфери прояву здібностей можуть бути різні (наука, мистецтво, медицина, педагогіка та ін.)

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11 Додаткова література: 28, 31, 42, 110

Семінар 65-66. Психологічні особливості обдарованих дітей

Наукова конференція на тему «Обдаровані діти: актуальні проблеми сучасності».

Для підготовки до заняття студентам необхідно переглянути журнали з психології за останні 2 роки. Знайти в них публікації, які присвячені дослідженню проблем обдарованості дітей. Систематизувати прочитаний матеріал. Виділити і підготувати статтю, яка найбільше

сподобалася.

Хід заняття:

Заняття проводиться у вигляді наукової конференції, кожен учасник розповідає про ті відкриття в науці, які в процесі самостійної підготовки до заняття були ним виявлені.

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11

Практичні заняття для модуля 6.

Практичне заняття №22-23-24. Темперамент. (6 год.).

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми, психічні явища що досліджуються.:

Темперамент: холерик, сангвінік, флегматик, меланхолік;
психічні характеристики активності: збудливість, гальмування, врівноваженість;
нейротизм і психотизм, екстраверсія та інтроверсія, швидкість і сила перебігу нервових процесів, ергічність.

II. Проведення дослідження:

Дослідження особливостей темпераменту:

1. Визначення типу нервової системи за динамічними характеристиками (за І.П.Павловим).
2. Діагностика типу темпераменту (Я.Стреляу).
3. Визначення типу темпераменту (за Г.Айзенком).
4. Визначення психологічної характеристики темпераменту (ШАС).
5. Визначення властивостей темпераменту (за Русаловим).
6. Визначення структури темпераменту (за А.Беловим, В.В.Шпалінським та З.Г.Шелест)

III. Оформлення протоколу дослідження

IV. Оформлення практичної роботи

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11; Додаткова література: 50, 51, 97

Практичне заняття №25-26. Характер. (4 год.).

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми, психічні явища що досліджуються.

Характер, риси характеру, акцентуації.

II. Проведення дослідження:

Дослідження особливостей характеру:

1. Діагностика характерологічних тенденцій. (за Лірі)
2. Дослідження рис характеру (за п'ятифакторним особистісним опитувальником МакКрае-Коста)
3. Визначення акцентуацій характеру за К.Леонгардом та Г.Шмішеком, А.Лічко та

С.Подмазінім,

4. Діагностика акцентуацій характеру за тестом «Опитувальник рис характеру дорослої людини В.М.Русалова і О.Н.Манолова (ОЧХ-В)»

5. Діагностика акцентуації за методикою С.С.Прутченкова та А.А.Сиялова («Чортова дюжина»)

III. Оформлення протоколу дослідження

IV. Оформлення практичної роботи

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11; Додаткова література: 8, 50, 51, 91, 97

Практичне заняття №27-28. Здібності (4 год.).

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми, психічні явища що досліджуються.

Задатки, здібності, обдарованість, загальні здібності, спеціальні здібності, творчі здібності.

II. Проведення дослідження:

1. Дослідження особливостей нервової системи, як підгрунтя розвитку загальних здібностей («Теплінг-тест», «Інтелектуальна лабільність»)

2. Виявлення «Комунікативних і організаторських здібностей» в системі «людина-людина»

3. Виявлення і аналіз професійно важливих якостей спеціалістів системи «людина-техніка»

4. Визначення рівня розвитку творчих здібностей..

5. Дослідження творчого потенціалу.

III. Оформлення протоколу дослідження

IV. Оформлення практичної роботи

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11; Додаткова література: 7, 9, 31, 42, 43, 97

6. МОДУЛІ 7, 8.

6.1. Тематичний план модулів 7, 8.

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин						
		Разом	Аудиторні	Лекції	Практичні	Семинарські	Самостійна робота	Підсумковий контроль
Модуль 7. Психологія діяльності								
68	Діяльність як основна форма активності особистості.	14	6	2	2	2	8	
69	Поняття мотиву та мотивації діяльності.	18	10	2	6	2	6	2
70-71	Психологічні теорії мотивації.	14	6	4		2	8	
72	Види діяльності, притаманні людині як суспільній істоті.	16	6	2		4	8	2
73	Поняття про спрямованість особистості	16	10	2	6	2	6	
74	Мотивована поведінка як характеристика особистості	12	4	2		2	6	2
	Разом	90	42	14	14	14	42	6
Модуль 8. Психологія індивідуальних відмінностей								
75	Загальні положення та методологічні засади диференціальної психології.	8	4	2		2	4	
76	Сучасні підходи до вивчення проблем диференціальної психології	10	2	2			6	2
77	Базові компоненти характеру.	8	4	2	2		4	
78	Здібності та інтелект.	10	4	2	2		6	
79	Особистісні відмінності.	12	8	2	2	4	4	
80	Статеві-вікові відмінності між людьми.	12	6	2	2	2	4	2
	Разом	60	28	12	8	8	28	4

6.2. ПРОГРАМА МОДУЛІВ 7, 8.

Лекція 68. Діяльність як основна форма активності особистості.

Загальна психологічна характеристика діяльності. Поняття діяльності. Спонукальні причини діяльності. Ціль діяльності. Воля й увага в діяльності. Специфіка людської діяльності і її атрибути. Види людської діяльності. Діяльність і розвиток людини. Основні поняття психологічної теорії діяльності. Операційно-технічні аспекти. Структура діяльності. Дія як центральний компонент діяльності. Основні характеристики дії. Основні принципи психологічної теорії діяльності. Умови діяльності. Поняття про операції. Автоматичні дії і навички. Психофізіологічні функції діяльності.

Основні поняття теми: активність, діяльність, поведінка, дія, операція, вправа, уміння, навичка, психомоторика

Семінар №67. Психологічна теорія діяльності.

Практичне заняття 29. Людина в діяльності: внутрішнє ставлення та операційні компоненти

Лекція 69. Поняття мотиву та мотивації діяльності

Потреба як вихідна форма активності живих організмів. Основні етапи формування і розвитку потреби. Мотив діяльності. Провідний мотив і мотиви-стимули. Неусвідомлювані мотиви: емоції й особистісний зміст. Механізми утворення мотивів. Поняття про внутрішню діяльність.

Поняття про мотив. Проблема мотивації діяльності людини. Поняття про потребу. Мета діяльності. Основні характеристики мотиваційної сфери людини: широта, гнучкість, ієрархізованість.

Основні поняття теми: потреба, мотив, мотивація, провідний мотив, внутрішня мотивація

Семінар 68. Мотиви й мотивація

Практичне заняття 30, 31, 32. Мотивація

Лекція 70-71. Психологічні теорії мотивації.

Проблема мотивації в роботах античних філософів. Ірраціоналізм. Теорія автомата. Роль еволюційної теорії Ч.Дарвіна в розвитку проблеми мотивації поведінки людини. Теорії інстинктів. Теорія біологічних потреб людини. Поведінкова теорія мотивації і теорія вищої нервової діяльності. Класифікація людських потреб по А.Маслоу. Мотиваційні концепції другої половини ХХ в. Теорія діяльнісного походження мотиваційної сфери людини О.М.Леонтьєва. **Теорія діяльності і предмет психології.**

Основні закономірності розвитку мотиваційної сфери. Механізми розвитку мотивів по О.М.Леонтьєву. Основні етапи формування мотиваційної сфери в дітей. Роль гри у формуванні мотиваційної сфери.

Основні поняття теми: класифікація потреб, базові потреби, похідні потреби, вищі потреби

Семінар 69. Теорії мотивації

Лекція 72. Види діяльності, притаманні людині як суспільній істоті.

Основні види людської діяльності. Філогенетичний розвиток і формування видів людської діяльності. Гра, як специфічний вид людської діяльності. Відмінність людської гри

від ігор тварин. Навчання, як специфічний вид людської діяльності. Соціально-історична обумовленість форм організації людського навчання. Праця, як спосіб задоволення людиною матеріальних і духовних потреб. Види праці. Проблема профорієнтації. Класифікація професійної придатності і класифікація професій по Є.О.Климову. Поняття професіоналізму.

Основні поняття теми: знання, уміння, навички, гра, навчання, праця, професія, професіоналізм.

Семінар 70-71. Основні види людської діяльності

Лекція 73. Поняття про спрямованість особистості

Поняття про спрямованість особистості. Рубінштейн С.Л. про види спрямованості. Основні форми спрямованості: потяг, бажання, прагнення, інтереси, ідеали, переконання. Вікові особливості формування спрямованості. Роль шкільного та сімейного виховання у формуванні спрямованості. Інтереси людини. Класифікація.

Основні поняття теми: потяг, бажання, прагнення, інтерес, ідеал, переконання

Семінар 72. Спрямованість особистості.

Практичне заняття 33, 34, 35. Спрямованість

Лекція 74. Мотивована поведінка як характеристика особистості

Активність особистості та її джерела. Механізм переходу потреби в мотив. Мотивація досягнення і уникнення. Ситуація, що актуалізує мотив досягнення. Механізм мотивації досягнення за Х.Хеккхаузенем. Характеристика людей з мотивами прагнення до успіху та уникнення невдачі.

Рівень домагань і самооцінка. Особливості прояву мотивів аффіліації і влади. Мотив відкидання. Просоціальна поведінка. Фактори, що мотивують соціальну поведінку особистості. Теорія когнітивного дисонансу А. Фестінгера.

Агресія і мотив агресивності. Типи агресивних дій по А.Бандурі. Тенденції до агресії і тенденції до придушення агресії. Мотивація та пізнавальні процеси. Мотиви і емоції. Воля і мотив.

Основні поняття теми: мотив досягнення й уникнення невдачі, потреба, мотив, мотивація, класифікація потреб, рівень домагань

Семінар 73. Мотиваційна сфера людини

Лекція 75. Загальні положення та методологічні засади диференціальної психології.

Історія виникнення диференціальної психології. Предмет та завдання диференціальної психології. Основні категорії диференціальної психології. Загальні принципи диференціально-психологічного аналізу. Методи диференціальної психології. Місце диференціальної психології в системі людинознавства.

Основні поняття теми: диференціальна психологія, диференціально-психологічна парадигма, організм, індивід, особистість, індивідуальність, суб'єкт, інтегральна індивідуальність

Семінар 74. Методологічні засади диференціальної психології

Лекція 76. Сучасні підходи до вивчення проблем диференціальної психології.

Типологічний підхід у диференціальній психології: загальні психологічні типології, патопсихологічні типології, прикладні психологічні типології людини. Індивідуально-

метричний підхід: нормативний напрям, кореляційно-факторний напрям, диференціально-психологічна діагностика. Психологічні прояви непсихологічних типологій людини: біологічно обумовлені типології та класифікації, соціально обумовлені типології та класифікації, елементи генетичної психології.

Основні поняття теми: типологія, психологічні типології, патопсихологічні типології, прикладні психологічні типології, нормативний напрям, кореляційно-факторний напрям.

Лекція 77. Базові компоненти характеру.

Характер та інші властивості індивідуальності. «Я-концепція». Стратегії надання переваг, «образ-Я» і конструктивні малюнки. Самооцінка. Регулятивно-інтеграційна функція «Я» як основного елементу характеру. Наполегливість як основа вольових дій. Система базових орієнтацій: на себе, на предмет діяльності, на інших людей. Типології характеру.

Основні поняття теми: структура характеру, «Я-концепція», «образ-Я», самооцінка

Практичне заняття 36. Базові компоненти характеру.

Лекція 78. Здібності та інтелект.

Формальний аналіз інтелекту: від загального фактору до ієрархічних моделей. Стійкість інтелектуальних вимірювань. Спадковість і середовище в детермінації інтелектуальних відмінностей. Інтелект у структурі індивідуальних властивостей. Тривожність та інтелект, темперамент та інтелект, особистість та інтелект. Коефіцієнт EQ в моделі емоційного інтелекту.

Основні поняття теми: варіативність IQ, вербальний інтелект, невербальний інтелект, коефіцієнт інтелекту, спадковість, нейротизм, сенсорномоторний інтелект, емоційний інтелект.

Практичне заняття 37. Вікові, гендерні та особистісні відмінності інтелекту

Лекція 79. Особистісні відмінності.

Особистість: диференціально-психологічний аспект. Концепція особистісних рис Г. Оллпорта. П'ятифакторна модель особистості. Нейропсихологічна інтерпретація особистісних параметрів. Структурно-функціональна організація особистості. Формально-динамічна модель особистості. Стабільність та мінливість особистісних властивостей.

Основні поняття теми: особистісна риса, п'ятифакторна модель особистості, лексичний підхід, структурно-функціональна модель особистості, формально-динамічна модель особистості.

Семінар 75-76. Індивідуальність у диференціальній психології

Практичне заняття 38. Прояви і діагностика особистісних відмінностей

Лекція 80. Статеві-вікові відмінності між людьми.

Віковий вимір життєвого простору людини. Генетична обумовленість швидкості індивідуального розвитку фізичної та психічної сфери людини. Соціальні фактори індивідуального розвитку. Особистісний вимір - Я в минулому, теперішньому, майбутньому. Статеві відмінності і статево-рольова поведінка. Статева диференціація. Фактор статі і психіка. Статево-рольова поведінка: маскуліність, фемінність, андрогінність.

Основні поняття теми: психологічний вік, вікові відмінності, статеві відмінності, маскуліність, фемінність, андрогінність.

Семінар 77. Статеві-вікові відмінності між людьми.

Практичне заняття 39. Статеві (гендерні) відмінності психічної активності (діяльності)

6.3. Навчально-методична карта **МОДУЛІВ 7, 8**

для напрямку **6.030102 Психологія** (перший (бакалаврський) рівень) V семестр

Разом: 150 год., лекції – 26 год., семінарські заняття – 22 год., практичні заняття – 22 год., самостійна робота з підготовки до іспиту – 30 год, модульний контроль – 10 год.

Назва модуля	Модуль 7. Психологія діяльності			Модуль 8. Психологія індивідуальних відмінностей	
Кількість балів за модуль	206 балів			129 балів	
Теми лекцій	68. Діяльність як основна форма активності особистості (1 бал) 69. Поняття мотиву та мотивації діяльності (1 бал). 70-71. Психологічні теорії мотивації (2 бали) 72. Види діяльності, притаманні людині як суспільній істоті. (1 бал) 73. Поняття про спрямованість особистості (1 бал) 74. Мотивована поведінка як характеристика особистості (1 бал)			75. Загальні положення та методологічні засади диференціальної психології (1 бал) 76. Сучасні підходи до вивчення проблем диференціальної психології (1 бал) 77. Базові компоненти характеру (1 бал) 78. Здібності та інтелект (1 бал) 79. Особистісні відмінності (1 бал) 80. Статеві-вікові відмінності між людьми (1 бал)	
Теми семінарських занять	67. Психологічна теорія діяльності (6 балів) 68. Мотиви та мотивація (6 балів) 69. Теорії мотивації (6 балів) 70-71. Основні види людської діяльності (12 балів) 72. Спрямованість особистості (6 балів) 73. Мотиваційна сфера людини (6 балів)			74. Методологічні засади диференціальної психології (6 балів) 75-76. Індивідуальність у диференціальній психології (12 балів) 77. Статеві-вікові відмінності між людьми (6 балів)	
Теми практичних занять	29. Людина в діяльності: внутрішнє ставлення та операційні компоненти (11 балів)	30. Мотивація (11 балів) 31. Мотивація (11 балів) 32. Мотивація (11 балів) 33. Спрямованість (11 балів) 34. Спрямованість (11 балів) 35. Спрямованість (11 балів)		36. Базові компоненти характеру (11 балів). 37. Вікові, гендерні та особистісні відмінності інтелекту (11 балів). 38. Прояви і діагностика особистісних відмінностей (11 балів) 39. Статеві (гендерні) відмінності психічної активності (діяльності) (11 балів)	
Самостійна робота	Самостійна робота 5 балів			Самостійна робота 5 балів	
Види поточн. контролю	ПМК1	ПМК2	ПМК3	ПМК1	ПМК2
Підсумковий контроль	Екзамен (40 балів)				

Коефіцієнт 28,5

6.4. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ДЛЯ МОДУЛІВ 7, 8.

Семінар №66. Психологічна теорія діяльності.

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Поняття діяльності, як специфічно людської форми поведінки.
2. Основні поняття психологічної теорії діяльності
3. Структура діяльності: аналіз компонентів і їх взаємозв'язку.
4. Дія як центральний компонент діяльності. Операційні компоненти діяльності.
5. Фізіологія рухів і фізіологія активності. Поняття про психомоторику.

Основна література: 2, 3, 5, 6, 8, 10, 11 Додаткова література: 11, 25, 64, 65

Семінар №67. Мотиви і мотивація

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Поняття про потреби.
2. Поняття мотиваційної сфери та її характеристика.
3. Особливості формування і розвитку мотиваційної сфери.

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11 Додаткова література: 6, 21, 40, 71, 105

Семінар №68. Теорії мотивацій

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Прикладний аспект дослідження мотиваційної сфери особистості
2. Різні підходи до розуміння мотивів
3. Историчні аспекти розвитку теорій мотивації до середини ХХ ст.
4. Психологічні теорії мотивації

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11 Додаткова література: 40, 71, 117

Семінар №69-70. Основні види людської діяльності

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Основні види людської діяльності та їх характеристика:
2. Гра: суть, види, форми, способи організації; психологічний зміст ігрової діяльності;
3. Навчання: суть, види, форми, способи організації; психологічний зміст навчання;
4. Праця: суть, види, форми, способи організації; психологічний зміст праці

Основна література: 2, 4, 5, 6, 8, 10, 11 Додаткова література: 14, 25, 65

Семинар 71. Спрямованість особистості

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Визначення спрямованості особистості
2. Види спрямованості
3. Психологічні особливості осіб з різною спрямованістю

Основна література: 2, 3, 5, 6, 8, 10 Додаткова література: 6, 21, 40, 71, 105

Семинар 72. Мотиваційна сфера людини

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Структура мотиваційної сфери особистості.
2. Фактори, що мотивують соціальну поведінку особистості
3. Пізнавальна мотивація: умови формування
4. Порушення мотиваційної сфери

Основна література: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10 Додаткова література: 6, 21, 40, 71, 105

Семинар 74. Методологічні засади диференціальної психології.

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Становлення диференціальної психології: історичний аспект.
2. Предмет та завдання диференціальної психології.
3. Універсальні дихотомії людинознавства: диференціально-психологічний аспект.
4. Людина як організм, індивід, особистість, індивідуальність, суб'єкт взаємодії зі світом.
5. Принципи та методи диференціальної психології.

Основна література: 7, 9 Додаткова література: 3, 49, 56, 123

Семинар 75-76. Індивідуальність у диференціальній психології

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Поняття індивідуальності в сучасній психології.
2. Конституціональний фактор індивідуальності.
3. Концепція інтегральної індивідуальності В. С. Мерліна.
4. Механізми формування і розвитку індивідуальності.
5. Соціоекономічний статус індивідуальності.

Основна література: 7, 9 Додаткова література: 3, 49, 56, 66, 74, 123

Семінар 77. Статеві-вікові відмінності між людьми.

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Теоретична частина: зміст питання

1. Віковий вимір життєвого простору людини.
2. Особливості вікових відмінностей розвитку людини від народження до похилого віку.
3. Особистісний вимір «Я» у минулому, теперішньому, майбутньому.
4. Статеві відмінності. Соціальні стереотипи справжнього чоловіка та жінки.
5. Статеві-рольова поведінка людини.

Основна література: 7, 9 Додаткова література: 27, 44, 49, 56, 57

Плани практичних занять для модулів 7, 8.

Практичне заняття № 29. Людина в діяльності: внутрішнє ставлення та операційні компоненти (2 год.)

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми, психічні явища що досліджуються:

Діяльність, структура діяльності

II. Проведення дослідження:

Дослідження мотиваційної сфери особистості:

1. Діагностика спрямованості особистості в процесі діяльності (за Б.Бассом та В.Смейкалом і М.Кучером)
2. Визначення професійних схильностей (методика Л.Йоваші в модифікації Г.Резапкіної)
3. Діагностика схильності до певних видів діяльності (методика ДДО Є.Клімова)
4. Визначення структури інтересів професійної діяльності (за Хеннінгом)
5. Активізуюча профорієнтаційна методика (Н.Пряжникова)

III. Оформлення протоколу дослідження

IV. Оформлення практичної роботи

Основна література: 2, 3, 5, 6 Додаткова література: 9, 43, 47, 98

Практичне заняття № 30-31-32. Спрямованість особистості. (6 год.).

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми, психічні явища що досліджуються.:

Потреби, види потреб, усвідомлені і неусвідомлені потреби;

II. Проведення дослідження:

Дослідження мотиваційної сфери особистості:

1. Дослідження емоційної спрямованості особистості
2. Визначення потреби в досягненні (за Ю.Орловим)
3. Дослідження потреби в самореалізації

4. Визначення реальної структури ціннісних орієнтацій особистості (за С.Бубновим)
5. Діагностика інтерактивної спрямованості особистості (Н.Щурков і Н.Фетіскін)
6. Діагностика потреби в гострих відчуттях
7. Діагностика потреби у спілкуванні
8. Діагностика художньо-естетичної потреби
9. Вивчення неусвідомлених потреб (тест гумористичних фраз Бабіної та Шмельова).

III. Оформлення протоколу дослідження

IV. Оформлення практичної роботи

Основна література: 2, 3, 5, 6 Додаткова література: 6, 9, 40, 71, 114, 117

Практичне заняття № 33-34-35. Мотиви діяльності особистості (6 год.).

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми, психічні явища що досліджуються.:

Поняття мотиву, види мотивів, сила мотивації

II. Проведення дослідження:

Дослідження мотиваційної сфери особистості:

1. Виявлення мотивації на успіх чи уникнення невдач.(за Елерсом та Реаном).
2. Діагностика мотиву влади
3. Діагностика мотиваційної структури особистості (Е.Мільман)
4. Діагностика типу мотиваційних тенденцій (методика МАС Кубишкіної)
5. Вивчення особливостей навчальної мотивації студентів.
6. Вивчення мотивації професійної діяльності.

III. Оформлення протоколу дослідження

IV. Оформлення практичної роботи

Основна література: 2, 3, 5, 6 Додаткова література: 6, 9, 40, 71, 114, 117

Практичне заняття № 36. Базові компоненти характеру та типи особистості (2 год.)

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми, психічні явища що досліджуються:

Тип нервової системи, екстравертованість та інтровертованість, характер, типи особистості

II. Проведення дослідження:

Дослідження індивідуальних властивостей особистості:

1. Визначення формально динамічних властивостей особистості (Тепінг –тест Є.П.Ільїна та ОФДСИ В.М.Русалова)

2. Визначення характерологічних особливостей особистості (методика Гекса)
3. Визначення інтерперсонального діагнозу (Т.Лірі, Р.Л.Лафорже, Р.Ф.Сучек)

III. Оформлення протоколу дослідження

IV. Оформлення практичної роботи

Основна література: 2, 3, 5, 6 Додаткова література: 8, 9, 43, 45

Практичне заняття № 37. Здібності та інтелект (2 год.)

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми, психічні явища що досліджуються:

Здібності, типи мислення, види інтелекту, структура інтелекту...

II. Проведення дослідження:

Дослідження інтелектуальних здібностей особистості:

1. Визначення типу мислення та креативності
2. Визначення співвідношення першої та другої сигнальних систем (за Б.Кадиримовим)
3. Дослідження ступеня прояву емоційного інтелекту (за Д.Гоулманом)

III. Оформлення протоколу дослідження

IV. Оформлення практичної роботи

Основна література: 2, 3, 5, 6 Додаткова література: 9, 29, 31, 43, 45

Практичне заняття № 38. Особистісні відмінності (2 год.)

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми, психічні явища що досліджуються:

Діяльність, структура діяльності, індивідуальний стиль діяльності, ...

II. Проведення дослідження:

Дослідження особистісних відмінностей особистості:

1. Діагностика схильності до агресивної поведінки (за А.Бассом та А.Даркі)
2. Визначення особливостей поведінки в конфлікті (за К.Томасом)
3. Визначення стилю керівництва

III. Оформлення протоколу дослідження

IV. Оформлення практичної роботи

Основна література: 7, 9 Додаткова література: 9, 43, 45

Практичне заняття №39. Статеві вікові відмінності між людьми(2 год.)

План заняття

I. Теоретична частина: понятійно-категоріальний апарат теми, психічні явища що досліджуються:

Маскулінність та фемінність, психологічний вік...

II. Проведення дослідження:

Дослідження статево-вікових особливостей особистості:

1. Визначення ступеня прояву маскулінних і фемінних рис
2. Визначення психологічного віку.
3. Визначення рольової позиції в спілкуванні (за Е.Берном)

III. Оформлення протоколу дослідження

IV. Оформлення практичної роботи

Основна література: 7, 9 Додаткова література: 43, 44, 45, 57

7. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Самостійна робота студентів передбачає

I. Підготовку до семінарських занять:

- ✓ Пошук джерел інформації по темі семінарського заняття в друкованому вигляді (монографії, науково-популярні видання, наукові та популярні статті) – в бібліотеках та в електронному вигляді – в мережі Інтернет.
- ✓ Розширення кола використовуваних джерел: використання науково популярних фільмів, телепередач, аудіо записів, художніх фільмів – з обов'язковим записом на електронні носії та анотуванням щодо змісту і можливостей використання.
- ✓ Складання конспектів (з дотриманням правил конспектування та чіткими посиланнями на літературу), структурних схем по темі семінарського заняття.

II. Опрацювання тих питань теми, що не висвітлювалися в лекціях та не опрацьовувалися на семінарських заняттях.

- ✓ на вимогу викладача – у формі детального конспекту першоджерела чи реферативного повідомлення, що містить аналіз ступеня висвітлення певного питання в підручниках та наукових дослідженнях.

Завдання для самостійної роботи студентів Змістовий модуль 1. Психіка як предмет психології.

Надати порівняльну характеристику психологічним методам за наступною схемою – 5 балів:

Метод	Сутність методу	Умови застосування	Переваги методу	Недоліки методу
-------	-----------------	--------------------	-----------------	-----------------

Змістовий модуль 2. Філогенез психіки

Зробіть порівняльний критичний аналіз матеріалістичного та ідеалістичного підходів до сутності і походження психіки у вигляді таблиці – 5 балів.

Змістовий модуль 3. Психологія свідомості та самосвідомості

Ознайомитися з підходами до визначення свідомості та її сутності представниками галузей знань (філософія, психологія, психофізіологія, можливо, кібернетика чи психіатрія). Внести в таблицю ключові положення знайдених концепцій, вказавши автора і джерело – монографія, підручник, стаття, сайт – (по одній з кожної галузі, але не менш 3). Висловити власні міркування з приводу сутності людської свідомості (2-3 абзаци) – 5 балів

Змістовий модуль 4. Когнітивна сфера людини

Проаналізувати фактори продуктивності пам'яті. Охарактеризувати власні мнемотехніки (прийоми запам'ятовування). – письмовий звіт – 5 балів

Змістовий модуль 5. Емоційно-вольова сфера людини

Проаналізувати вплив емоцій на поведінку людини. Запропонуйте рекомендації (не менш 5) щодо стратегій опанування стресом- 5 балів

Змістовий модуль 6. Індивідуально-типологічні властивості людини

Співставити типи акцентуацій характеру (за А.Є.Лічко). Визначити переваги та проблемні ситуації для кожного типу акцентуації – 5 балів

Акцентуація	Сильні сторони	Слабкі сторони	Рекомендації щодо корекції
-------------	----------------	----------------	----------------------------

Змістовий модуль 7. Психологія діяльності

Розробіть схему структури діяльності за О.М. Леонтьєвим. Надайте стисло характеристику її складовим – 5 балів

Змістовий модуль 8. Психологія індивідуальних відмінностей

Покажіть схематично місце диференціальної психології у системі психологічних наук – 5 балів

8. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ

Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Загальна психологія» оцінюються за Європейською кредитною тарифно-накопичувальною системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчального плану. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення європейську (ECTS),

розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю для першого, другого, третього, четвертого семестру наведено в таблицях:

№ п/п	Вид діяльності (1 семестр)	Кількість рейтингових балів
1.	Відвідування лекцій	22
2.	Відвідування семінарських занять	20
3.	Відповіді на семінарських заняттях	100
4.	Модульні контрольні роботи (1, 2, 3, 4, 5, 6)	150
5.	Самостійна робота (1, 2, 3)	15
	Загальна кількість балів	307

	Вид діяльності (II семестр)	Кількість рейтингових балів
1.	Відвідування лекцій	17
2.	Відвідування семінарських занять	18
3.	Відповіді на семінарських заняттях	90
4.	Відвідування практичних занять	14
5.	Робота на практичному занятті	140
6.	Модульні контрольні роботи (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7)	175
7.	Самостійна робота	5
	Загальна кількість балів за модуль 4	459
	Кількість балів за модулі 1,2,3	307
	Загальна кількість балів	766
	Розрахунок коефіцієнту	766:100=7,66

№ п/п	Вид діяльності (3 семестр)	Кількість рейтингових балів
1.	Відвідування лекцій	14
2.	Відвідування семінарських занять	14
3.	Відповіді на семінарських заняттях	70
4.	Відвідування практичних занять	7
5.	Робота на практичному занятті	70
6.	Модульні контрольні роботи (1, 2, 3, 4, 5)	125
7.	Самостійна робота	5
	Загальна кількість балів	305
	Розрахунок коефіцієнту	305:100=3,05

№ п/п	Вид діяльності (4 семестр)	Кількість рейтингових балів
1.	Відвідування лекцій	14
2.	Відвідування семінарських занять	14
3.	Відповіді на семінарських заняттях	70
4.	Відвідування практичних занять	7
5.	Робота на практичному занятті	70
6.	Модульні контрольні роботи (1, 2, 3, 4, 5)	125
7.	Самостійна робота	5
	Загальна кількість балів	305
	Розрахунок коефіцієнту	$305:100=3,05$

№ п/п	Вид діяльності (5 семестр)	Кількість рейтингових балів
1.	Відвідування лекцій	13
2.	Відвідування семінарських занять	11
3.	Відповіді на семінарських заняттях	55
4.	Відвідування практичних занять	11
5.	Робота на практичному занятті	110
6.	Модульні контрольні роботи (1, 2, 3, 4, 5)	125
7.	Самостійна робота	10
	Загальна кількість балів за 5 семестр	335
	Розрахунок коефіцієнту	$1711:60=28,5$
	Екзамен	40

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- **Методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, екзамен.
- **Методи письмового контролю:** модульне письмове тестування; підсумкове письмове тестування, звіт, есе.
- **Комп'ютерного контролю:** тестові програми.
- **Методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Загальне оцінювання засвоєння студентом навчального матеріалу з кожного модуля здійснюється за результатами проміжного і підсумкового контролю за стобальною шкалою:

Рейтин- гова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно - відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з, можливими, незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре - достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих помилок
C	75-81 балів	Добре - в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно - посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо - мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання - незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу - досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

Кожний модуль включає бали за поточну роботу студента на семінарських, практичних заняттях, виконання самостійної роботи, модульну контрольну роботу. Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в режимі комп'ютерної діагностики або з використанням роздрукованих завдань. Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля. Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної роботи оцінюється із урахуванням наступних критеріїв:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;

- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

9. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

• *Словесні*: лекція (традиційна, проблемна, лекція-прес-конференція) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – Презентація), семінари, пояснення, розповідь, бесіда.

• *Наочні*: спостереження, ілюстрація, демонстрація.

• *Практичні*: вправи.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проектів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

10. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

- ✓ опорні конспекти лекцій;
- ✓ навчальні посібники;
- ✓ робоча навчальна програма;
- ✓ збірка тестових і контрольних завдань для тематичного (модульного) оцінювання навчальних досягнень студентів;
- ✓ засоби підсумкового контролю (комп'ютерна програма тестування,

комплект друкованих завдань для підсумкового контролю);

✓ завдання для ректорського контролю знань студентів з навчальної дисципліни «Загальна психологія».

11. ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

Питання до модуля 1.

1. Предмет і задачі психології.
2. Місце психології в системі сучасних наук.
3. Класифікація психічних явищ: психічні процеси, психічні стани, психічні властивості. Їх ознаки та характеристики.
4. Основні методи психології. Загальна характеристика дослідницьких методів та методів активного психологічного впливу.
5. Метод спостереження: визначення, правила організації спостережень, проблема об'єктивності.
6. Бесіда, анкета, інтерв'ю, як способи отримання психологічної інформації. Умови використання
7. Метод тестів: поняття, види, вимоги до тестів, оцінка об'єктивності.
8. Експеримент як основний метод психології. Види психологічних експериментів. Вимоги до їх проведення.
9. Поняття про психіку. Психіка як властивість високоорганізованої живої матерії.
10. Основні функції психіки.

Питання до модулю 2.

1. Головні відмінності психічних і непсихічних форм життя.
2. Сенсорна стадія розвитку психіки тварин.
3. Перцептивна стадія розвитку психіки тварин.
4. Інтелектуальна стадія розвитку психіки тварин.
5. Основні форми поведінки тварин.
6. Сутність та різновиди інстинктивної поведінки тварин.
7. Групова поведінка тварин та її різновиди.
8. Структура і функціонування тваринних спільнот.
9. Соціобіологія як напрям дослідження природи людини.
10. Біологічні передумови антропогенезу та соціогенезу.

Питання до модуля 3.

1. Свідомість як вищий рівень психічного відображення і вищий рівень саморегуляції.
2. Роль праці у формуванні і розвитку свідомості людини.
3. Структура свідомості
4. Поняття самосвідомості та її складові
5. Категорія Я-концепції
6. Загальна характеристика проблеми неусвідомлюваних психічних процесів. Класифікація неусвідомлюваних процесів.
7. Неусвідомлювані спонуки свідомих дій. Значення теорії З.Фрейда для лікування невротичних симптомів.
8. Надсвідомі процеси. Співвідношення свідомих і надсвідомих процесів.

Питання до модуля 4.

1. Відчуття як чуттєве відображення окремих властивостей предметів. Фізіологічні механізми відчуття.
2. Види відчуттів. Загальне уявлення про класифікації відчуттів.
3. Основні властивості і характеристики відчуттів. Поняття чутливості.
4. Пороги відчуттів. Основний психофізичний закон
5. Сенсорна адаптація і взаємодія відчуттів.
6. Поняття про сприйняття. Фізіологічні механізми сприйняття. Взаємозв'язок відчуття і сприйняття.
7. Сприйняття як складний перцептивний процес.
8. Основні властивості сприйняття: предметність, цілісність, константність, структурність, усвідомленість, апперцепція,
9. Поняття про ілюзію сприйняття. Види ілюзій сприйняття.
10. Складні види сприйняття: особливості сприйняття простору, часу і руху.
11. Пам'ять як психічний процес.
12. Основні механізми пам'яті: запам'ятовування, збереження, впізнання і відтворення, забування
13. Основні види пам'яті. Класифікація окремих видів пам'яті; по характеру психічної активності, по характеру цілей діяльності, по тривалості закріплення і збереження матеріалу.
14. Загальна характеристика уяви і її роль у психічній діяльності. Види уяви.
15. Механізми створення образів уявою. Уява і творчість.
16. Природа й основні види мислення. Їх класифікація.
17. Основні форми мислення: Поняття, судження, умовивід.
18. Основні види розумових операцій: порівняння, аналіз і синтез, абстракція і конкретизація., узагальнення, опосередкування

19. Умовивід як вища форма мислення. Суть індуктивного умовиводу. Поняття дедукції.
20. Розвиток мислення. Основні етапи формування мислення.
21. Загальна характеристика мовлення. Основні функції мовлення.
22. Основні види мовлення.
23. Поняття про увагу. Увага як психічний феномен.
24. Основні характеристики уваги.
25. Основні види уваги: мимовільна увага, довільна увага, післядовільна увага.

Питання до модуля 5.

1. Загальна характеристика вольових дій.
2. Воля як процес свідомого регулювання поведінки. Проблема волі в психології.
3. Фізіологічні і мотиваційні аспекти вольових дій. Природа розладів вольової регуляції.
4. Структура вольових дій. Аналіз компонентів вольових дій.
5. Види емоцій і їх загальна характеристика.
6. Фізіологічні основи і психологічні теорії емоцій.
7. Роль емоцій у регуляції поведінки. Основні функції емоцій.
8. Стрес і його стадії. Типологія стресу.
9. Загальні риси психічного стресу. Поняття про емоційний стрес. Стрес як неспецифічна реакція організму.
10. Функції психологічного захисту і класифікація видів психологічного захисту. Роль фрустрації у формуванні стресових станів.

Питання до модуля 6.

1. Поняття про здібності.
2. Загальна характеристика здібностей людини.
3. Класифікація здібностей.
4. Рівні розвитку здібностей і індивідуальні відмінності.
5. Поняття про темперамент. Типології темпераменту
6. Сучасне розуміння темпераменту
7. Поняття про характер.
8. Структура характеру. Взаємозв'язок характеру і темпераменту.
9. Поняття про риси характеру. Класифікація рис характеру.
10. Поняття акцентуації та психопатії

Питання до модуля 7.

1. Загальна психологічна характеристика діяльності.

2. Специфіка людської діяльності і її атрибути.
3. Основні види людської діяльності та їх характеристика:
4. Структура діяльності. Дія як центральний компонент діяльності.
5. Потреба як вихідна форма активності живих організмів.
6. Поняття про мотив та мотивацію
7. Поняття про спрямованість особистості і мотивацію діяльності.
8. Основні форми спрямованості: потяг, бажання, прагнення, інтереси, ідеали, переконання.
9. Основні характеристики мотиваційної сфери людини: широта, гнучкість, ієрархізованість.
10. Психологічні теорії мотивації.

Питання до модуля 8.

1. Предмет та завдання диференціальної психології.
2. Основні категорії диференціальної психології.
3. Принципи та методи диференціальної психології.
4. Типологічний підхід у диференціальній психології.
5. Індивідуально-метричний підхід у диференціальній психології.
6. Індивідуалізаційний підхід у диференціальній психології.
7. Відмінності в емоційних та регулятивних процесах, мовленні та свідомості.
8. Відмінності в інтелекті, обумовлені спадковими факторами та соціокультурним середовищем.
9. Поняття стилю у сучасній психології.
10. Особливості когнітивного стилю та характеристика його параметрів.
11. Індивідуальний стиль діяльності.
12. Концепція стилю людини О. В. Лібіна.
13. Поняття індивідуальності в сучасній психології.
14. Концепція інтегральної індивідуальності В. С. Мерліна.
15. Механізми формування і розвитку індивідуальності.

12. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Губко О. Т. Основи зоопсихології. Навчальний посібник / За ред. С. І. Болтівця. – К.: Світогляд, 2006. – 190 с.
2. Загальна психологія: Навч. посібник / О.Скрипченко, Л.Долинська, З.Огороднійчук та інш. – К.: ”А.П.Н.”, 1999. – 436 с.
3. Загальна психологія: Підруч. для студентів вищ. навч. закладів. / С.Д.Максименко, В.О.Зайчук, В.В.Клименко, В.О.Соловієнко. За заг. ред. акад. С.Д.Максименка – К.: Форум, 2000. – 543 с.
4. Загальна психологія: Хрестоматія: Навч. посібник / О.В. Скрипченко,

- Л.В. Волинська, З.В. Огороднійчук та ін. – К.: Каравела, 2007. – 640 с.
5. М'ясоїд П.А. Загальна психологія. – К.: Вища школа, 2001. – 487 с.
 6. Маклаков А.Г. Общая психология: учеб. пособ. для вузов. – СПб.:Питер, 2000. – 592 с.
 7. Палій А. А. Диференціальна психологія: навч. посіб. / А. А. Палій. – К.: Академвидав, 2010. – 432 с.
 8. Психологія: Підручник / Ю.Л.Трофімов, В.В.Рибалка, П.А.Гончарук та ін.; за ред. Ю.Л.Трофімова. – 3-тє вид., стереотип. – К.: Либідь, 2001. – 560 с.
 9. Романовська Л. І., Подкоритова Л. О. Диференціальна психологія. – Львів: «Новий світ – 2000», 2008. – 235 с.
 10. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – СПб.: Питер, 2000.– 712 с.
 11. Сергєєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В. Загальна психологія. Навч. посіб. – К.: «Центр учбової літератури», 2012 р.– 296 с.
 12. Фабри К. Э. Основы зоопсихологии: Учебник для вузов. — М.: Изд-во МГУ, 2000.
 13. Чайченко К. Е. Зоопсихологія та порівняльна психологія. – К., 1992. – 147 с.

Додаткова література:

1. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания. – СПб., 2001.
2. Анастаси А. Психологическое тестирование. — М.: Педагогика. — Т. 1,2.
3. Анастаси А. Дифференциальная психология. Индивидуальные и групповые различия в поведении. – М., 2001.
4. Анатомія центральної нервової системи (спинний і головний мозок). Навч.-метод. посіб. з анатомії людини. — К. 1999. — 120 с.
5. Асмолов А. Г. Психология личности: Принципы общепсихологического анализа: Учеб. для вузов по спец. «Психология». — М.: Изд-во МГУ, 1990. — 367 с.
6. Бакшаева Б.А., Вербицкий А.А. Психология мотивации студентов: учебное пособие. – М.: Логос, 2006. – 184 с.
7. Баррет Дж. Проверь себя. Тесты. 2-е изд. – СПб.: Питер, 2007. – 256 с.
8. Батаршев А.В. Темперамент и характер: Психологическая диагностика. – М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2001. – 336 с.
9. Батаршев А.В., Алексеева И.Ю., Майорова Е.В. Диагностика профессионально важных качеств. – СПб.: Питер, 2007. – 192 с.
10. Березин Ф. Б. Психическая и психофизиологическая адаптация человека. — Л.: Наука, 1988.
11. Бернштейн Н. А. Очерки по физиологии движений и физиологии активности. — М.: Медицина, 1966.
12. Бруннер Е.Ю. Лучше, чем сверхвнимание: Методики диагностики и психокоррекции — Ростов н/Д : Феникс, 2006. — 316, [1] с. : ил.
13. Брушлинский А. В., Поликарпов В. А. Мышление и общение. — Минск:

- БГУ, 1980.
14. Буюва Л. П. Чоловек. Деятельность и общение. □ М.: Мысль, 1978. □ 325 с.
 15. Бунак В. В. Род Ното, его возникновение и последующая эволюция. – М.: Наука, 1980. – 327 с.
 16. Бурлачук Л. Ф., Морозов С. М. Словарь-справочник по психологической диагностике. □ К.: Наукова думка, 2004. □ 200 с.
 17. Бурлачук Л. Ф. Психодиагностика. – СПб., 2002.
 18. Бутовская М. Л., Файнберг Л. А. У истоков человеческого общества. – М., 1993. – 256 с.
 19. Вагнер В. А. Психология размножения и эволюции // Сравнительная психология и зоопсихология. – СПб.: Питер, 2001. – С. 156-203.
 20. Веккер, Л. М. Психика и реальность: единая теория психических процессов. □ М.: Смысл, 1998. □ 670 с
 21. Виллюнас В. К. Психологические механизмы биологической мотивации. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1986. – 207 с.
 22. Выготский Л. С. Собрание сочинений: В 6-ти т. Т. 3: Проблемы развития психики / Гл. ред. А. В. Запорожец. - М.: Педагогика, 1983,
 23. Выготский Л. С., Лурия А. Р. Этюды по истории поведения. – М.: Педагогика-Пресс, 1993. – 224 с.
 24. Гамезо М. В., Домашенко И. А. Атлас по психологии: Учеб. пособие. - М., 1986.
 25. Гиппенрейтер Ю. Б, Введение в общую психологию: Курс лекций: Учебное пособие для вузов. — М.: ЧеРо, 1997.
 26. Годфруа Ж. Что такое психология. В 2-х тт. – М.: Мир, 1992.
 27. Головаха Е. И., Кроник А. А. Психологическое время личности. – К., 1984.
 28. Голубева Э. А. Способности. Личность. Индивидуальность. – М., 2005.
 29. Гоулман Д. Эмоциональный интеллект – М.: АСТ, 2009 – 478 с.
 30. Групповое поведение животных. – Куйбышев, 1987. – 138 с.
 31. Дружинин В.Н. Психология общих способностей - СПб.: Питер, 2007. – 368 с.
 32. Дьюсберн Д. Поведение животных. Сравнительный анализ: Пер. с англ – М.: Мир, 1981. – 479 с.
 33. Енгельс Ф. Роль праці в процесі перетворення мавпи в людину // Маркс К., Енгельс Ф. Твори. – 2-ге вид. – К.: Політвидав України, 1965. – Т. 20. – С. 453-465.
 34. Занюк С. Психологія мотивації та емоцій. — Луцьк, 1997.
 35. Заянчковский И. Ф. Органы чувства и поведения животных. – М., 1974.
 36. Зинченко Т.П. Память в экспериментальной и когнитивной психологии - СПб.: Питер, 2002. - 320 с.
 37. Зорина З. А., Полетаева И. И. Зоопсихология. Элементарное мышление животных. – М.: Аспект Пресс, 2007. – 320 с.

38. Иванников В. А. Психологические механизмы волевой регуляции. - М.: МГУ, 1991.
39. Изард К. Э. Психология эмоций. — СПб.: Питер, 1999.
40. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. — СПб.: Питер, 2002 — 512 с: ил.
41. Ильин Е. П. Психология воли. – 2-е изд.. – СПб.: Питер, 2009. – 366 с.
42. Ильин Е.П. Психология творчества, креативности, одаренности - СПб.: Издательство "Питер", 2009. - 433 с.
43. Ильин Е.П. Дифференциальная психология профессиональной деятельности. ☐ СПб.: Издательство "Питер", 2008. - 432 с.:
44. Ильин Е.П. Пол и гендер. – СПб.: Питер, 2010. – 688 с.
45. Ильин Е.П. Психология индивидуальных различий. – СПб.: Питер, 2004. – 701 с.
46. Ильин Е.П. Психофизиология состояний человека – СПб.: Питер, 2005 - 492 с
47. Ильин Е.П. Работа и личность. Трудоголизм, перфекционизм, лень. – СПб.: Питер, 2011. – 224 с.
48. Ильин Е.П. Эмоции и чувства.. – СПб.: Питер, 2001. – 752 с.
49. Ильин Е. П. Дифференциальная психофизиология мужчины и женщины. – СПб. : Питер, 2003. – 544 с.
50. Истратова О.Н. Психодиагностика. Коллекция лучших тестов / О.Н.Истратова, У.В.Эксакусто. – Изд. 2-е. – Ростов н/Д: Феникс, 2006. – 375 с.
51. Карелин А. Большая энциклопедия психологических тестов – М.:Эксмо, 2007. – 416 с.
52. Китаев-Смык Л. А. Психология стресса. — М.: Наука, 1983.
53. Кликс Ф. Пробуждающееся мышление. История развития человеческого интеллекта. — 2-е изд., перераб. и доп. — К.: Вища школа, - 1985. - 295 с.
54. Климов Е. А. Индивидуальный стиль деятельности в зависимости от типологических свойств нервной системы. – Казань, 1969.
55. Кон И. С. В поисках себя: личность и ее самосознание - М.: Политиздат, 1987. - 366 с.
56. Кондрашихина О. А. Дифференциальная психология: Учеб. пос. / Оксана Александровна Кондрашихина. – К. : Центр учебной литературы, 2009. – 232 с.
57. Крайг Г., Бокум Д. Психология развития СПб.: Питер, 2005. – 944 с.
58. Крапивницкий А. П., Култаев И. А. Биоэкологические и мировоззренческие аспекты зоопсихологии. Учеб. пос. – Харьков, 1986. – 68 с.
59. Кречмер Э. Строение тела и характер. – М., 1995.
60. Крушинский Л. В. Биологические основы рассудочной деятельности: Эволюционный и физиолого-генетический аспекты поведения. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1986. – 270 с.

61. Крушинский Л. В. Проблемы поведения животных. Избр. труды. – М.: Наука, 1993. – 320 с.
62. Лазурский А. Ф. Очерк науки о характерах. – М., 1995.
63. Леонгард К. Акцентуированные личности. — Киев: Вища школа, 1989.
64. Леонтьев А. Н. Избранные психологические произведения: В 2-х т. Т. 1 / Под ред. В. В. Давыдова и др. - М.: Педагогика, 1983.
65. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М., 1977.
66. Либин А. В. Дифференциальная психология: наука о сходстве и различиях между людьми. – М., 2008.
67. Личко А. Е. Психопатии и акцентуации характера у подростков. — Л.: Медицина, 1983.
68. Ломов Б. Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. – М., 1984.
69. Лурия А. Р. Эволюционное введение в психологию. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1975. – С. 33-92.
70. Магазов С.С. Когнитивные процессы и модели - М.: Издательство ЛКИ, 2007 - 248 с.
71. Макклелланд Д. Мотивация человека. – СПб.: Питер, 2007. – 672 с.
72. Мак-Фарленд Д. Поведение животных: Психобиология, этология и эволюция: Пер. с англ. – М.: Мир, 1988. – 520 с.
73. Меннинг О. Поведение животных: Вводный курс: Пер. с англ. – М.: Мир, 1982. – 360 с.
74. Мерлин В. С. Структура личности: характер, способности, самосознание: Учебное пособие к спецкурсу «Основы психологии личности». — Пермь, 1990.
75. Мерлин В. С. Очерк интегрального исследования индивидуальности. – М., 1986.
76. Методики диагностики и измерения психических состояний личности / Автор и составитель А.О.Прохоров. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 176 с.
77. Методы исследования в этологии. – Пушино, 1986. – 306 с.
78. Мещеряков А. И. Слепоглухонемые дети. — М., 1974.
79. Небылицын В. Д. Психофизиологические исследования индивидуальных различий. – М., 1976.
80. Небылицын В. Д. Основные свойства нервной системы человека // Избранные психологические труды / Под ред. Б. Ф. Ломова. - М.: Педагогика, 1990.
81. Немов Р. С. Психология: Учебник для студ. высш. пед. учеб. заведений: В 3-х кн. Кн. 1: Общие основы психологии. — 2-е изд. — М.: Владос 1998.
82. Никольская А. В. Зоопсихология и межвидовая психология. Учебник. – М.: Эксмо, 2011. – 352 с.
83. Нойман Э. Происхождение и развитие сознания. – М.: Ваклер, 1998. – 464 с.

84. Общая психология: познавательные процессы: учебное пособие / В.М.Козубовский. – 3-е изд. – Минск: Амалфея, 2008. – 368 с
85. Павлов И. П. Мозг и психика // Избр. психол. тр. – М.; Воронеж: НПО «МОДЭК», 1996. – 320 с.
86. Пиаже Ж. Речь и мышление ребенка. — М., 1994.
87. Плюснин Ю. М. Проблемы биосоциальной эволюции: теоретико-методологический анализ. – Новосибирск, 1990. – 238 с.
88. Поведение человека и животных: сходство и различия. Сб. науч. тр. / Отв. ред. Е. И. Попов, Л. Ю. Зыкова. – Пущино, 1989. – 224 с.
89. Прайор К. Не рычите на собаку. О дрессировке животных и людей. – М.: Селена, 1995. – 95 с.
90. Практикум по психологии состояний: Учебное пособие / Под ред. проф. А.О.Прохорова. – СПб: Речь, 2004. – 480 с.
91. Прутченков С.С., Сиялов А.А. Эй ты, параноик!!! (О психотипах личности, о диагностике акцентуации характера детей и педагогической помощи им). М., Новая школа, 1994
92. Психологический практикум «Внимание»: Учеб.-метод. пос. / Сост.: Л.И.Дементий, Н.В.Лейфрид / Под общ. ред. Л.И.Дементий. – Омск: ОмГУ, 2003. – 64 с..
93. Психологический практикум «Мышление и речь»: Учеб.-метод. пос. / сост.: А.А.Маленов, А.Ю.Маленова – Омск: ОмГУ, 2005. – 108 с..
94. Психологический практикум «Память»: Учеб.-метод. пос. / Сост.: Л.И.Дементий, Н.В.Лейфрид / Под общ. ред. Л.И.Дементий. – Омск: ОмГУ, 2003. – 124 с..
95. Психологический словарь /Под ред. В. П. Зинченко, Б. Г. Мещерякова. - М., 1996.
96. Психология состояний: Учебное пособие / Под ред. А.О.Прохорова. – М.: Изд-во «Когито-Центр», 2011. – 624 с.
97. Райгородский Д.Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие. - Самара: «БАХРАХ-М», 2000. – 672 с.
98. Резапкина Г.В. Секреты выбора профессии, или Путеводитель выпускника. – М.: Генезис, 2005. – 140 с.
99. Роль среды и наследственности в формировании индивидуальности человека / Под ред. И. В. Равич-Щербо. – М., 1988.
100. Русалов В. М. Биологические основы индивидуально-психологических различий. – М., 1979.
101. Русалов В. М. Опросник структуры темперамента. – М., 1990.
102. Саган К. Драконы Эдема: рассуждения об эволюции человеческого разума. – М.: Знание, 1986. – 255 с.
103. Северцов А. Н. Эволюция и психика // Психол. журн. – 1982. – Т. 3, № 4. – С. 149-159.
104. Селье Г. Стресс без дистресса. — Рига: Виеда, 1992.

105. Симонов П. В. Мотивированный мозг: Высшая нервная деятельность и естественнонаучные основы общей психологии / Отв. ред. В. С. Русинов. — М.: Наука, 1987.
106. Симонов П. В. Эмоциональный мозг. — М., 1984.
107. Скороходова О. И. Как я воспринимаю, представляю и понимаю окружающий мир — М.: Педагогика, 1992.
108. Сравнительная психология и зоопсихология: Хрестоматия / Сост. и общ. ред. Г. В. Калягиной. — СПб.: Питер, 2003. — 416 с.
109. Стреляу Я. Роль темперамента в психическом развитии. — М., 1981.
110. Талызина Н. Ф., Кривцова С. В., Мухаматулина Е. А. Природа индивидуальных различий: опыт исследования близнецовым методом. — М., 1991.
111. Тейяр де Шарден П. Феномен человека: Преджизнь; Жизнь; Мысль; Сверхжизнь: Пер. с фр. — М.: Наука, 1987. — 240 с.
112. Тест интеллекта Амтхауэра. Анализ и интерпретация данных. Автор: Е. Е. Туник. - 2009
113. Тинберген Н. Социальное поведение у животных. — М.: Мир, 1993. — 152 с.
114. Фетискин Н.П., Козлов В.В., Мануйлов Г.М. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. — М. Изд-во Института Психотерапии. 2002.- 490 с.
115. Фрейд З. Психология бессознательного: Сб. произведений / Сост., науч. ред. М. Г. Ярошевский. — М.: Просвещение, 1989.
116. Фрейд З. Психология «Я» и защитные механизмы. — М.: Педагогика, 1992.
117. Фрэнкин Р. Мотивация поведения: биологические, когнитивные и социальные аспекты — СПб.: Питер, 2003. — 651 с.
118. Хайнд Р. Поведение животных: Синтез этологии и сравнительной психологии: Пер. с англ. — М.: Мир, 1975. — 855 с.
119. Холодная М. А. Психология интеллекта: парадоксы исследования. - М., Томск, 1997.
120. Холодная М. А. Когнитивные стили как проявление своеобразия индивидуального интеллекта. — К., 1990.
121. Шифман Х.Р. Ощущение и восприятие. 5-е изд. — СПб.: Питер, 2003. — 928 с.
122. Шрагина Л.И. Логика воображения/ Л.И. Шрагина / М., Народное образование. 2001. —190с.
123. Штерн В. Дифференциальная психология и её методологические основы. — М., 1998.